

IRODALMI
MŰVÉSZETI
ÉS
HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Paksi Tükör

IX. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM 2002 JÚLIUSA

ÍZELÍTŐ

Jámbor Pál portréi

Ökumenikus lelkesztálkozó
Pakson

Konferencia az olvasásról

Egy kisváros hű tükre

Az emlékezet ösvényein

Lelet

Paksi költők versei

Majd holnap

Irodalmi est a Paksi Képtárban

Ágak és gyökerek

Száz festmény kiállítása

Jámbor Pál 1870 körül

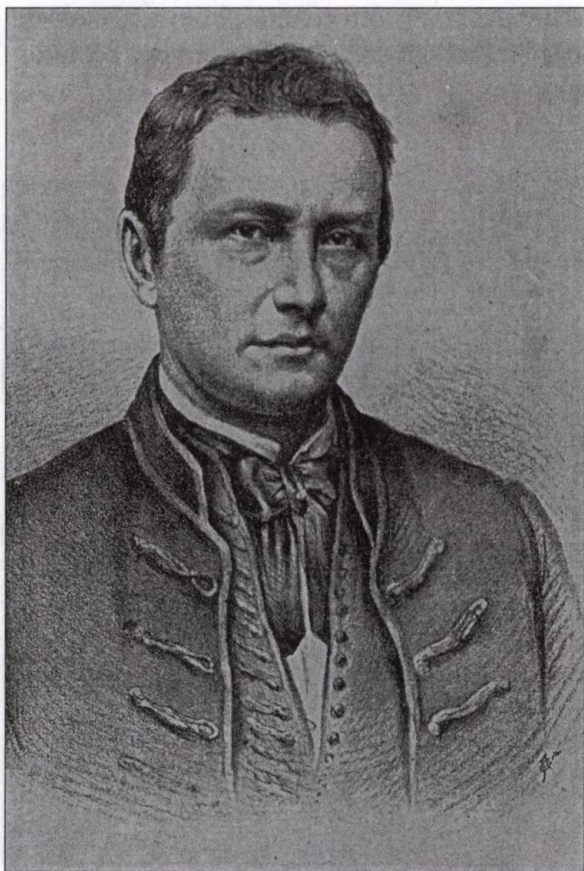
(Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtára)

Jámbor Pál portréi

A Jámbor Pál Társaság megalakításával egyidőben kezdtem kutatni a névadó múltját, különös tekintettel a róla készült portrékra és festményekre.

Az első portréra a Vasárnapi Újság 1862. március 16-ai számában találtam rá, és ez a portré szolgált mintául Farkas Pál szobrászművésznak a Jámbor Pál szobor elkészítéséhez is, amelyet az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulóján - 1998. március 15-én - avattunk fel.

Kutatásaim során rábukkantam Jámbor Pál hagyatékára vonatkozó információkra, amelyekből kitűnt: készült egy festmény Jámborról, amely hagyatékának egy részével a szekszárdi megyei múzeumba került, ám ott - állítólag - az első világháború alatt megsemmisült.

JÁMBOR PÁL

Ismeretlen mester festménye, XIX. sz. második fele
(Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka)

Később kapcsolatba kerültem dr. Krizsán László Afrika-kutatóval, aki Százhalombattán él, és foglalkozott Madách Imre és Jámbor Pál kapcsolatával. Krizsán László küldött egy Jámbor arcképet, amelyet a Takács Zoltán-féle francia nyelvű könyvből másolt. (Zoltán Takács: Un Ecrivain Hongrois Francophile: Paul Jambor (Hiador) Pécs, 1939.) Ez a kép hasonlít a Vasárnapi Újságban megjelent arcképhez, közel egyidőben készülhetett, de nem ugyanaz.

A meglepetés akkor ért, amikor Kőváry Lászlóval Szabadkán jártunk és felkerestük Dér Zoltánt, az "Üzenet" c. folyóirat fő- és felelős szerkesztőjét.

Dér Zoltán elénk tette az "Üzenet" 1997. júliusi-augusztusi összevont 7-8. számát. Ebben a számban emlékeztek meg Jámbor Pál halálának 100. évfordulójáról.

A folyóirat hátsó borítóján (B-4) az a kép látható, amelyet Krizsán László küldött nekem, és a Takács-féle francia nyelvű könyvben jelent meg. Ám az igazi meglepetés akkor ért, amikor az "Üzenet" említett számának 2. oldalán közölt portrét megláttam. Egy szakállas, idős embert ábrázolt, ezzel az aláírással: "Jámbor Pál szabadkai arcképe (1865) (Ezzel a portréval jelent meg a Künn és Honn Oblath Leo kiadásában)." Dér Zoltánnak kifejtettem, hogy ez a kép szerintem nem Jámbor Pált ábrázolja, mert a Vasárnapi Újságban 1862-ben megjelent portré és a szakállas kép között nem három év a különbség, hanem minimum három évtized. Azzal érveltem, amennyiben a Vasárnapi Újság téves portrét közölt volna, akkor azt a következő számában helyreigazította volna, hiszen ebben az időben Jámbor Pál jelentős közéleti személy volt (országgyűlési képviselő és Szabadka gimnáziumának igazgatója) és bizonyosan kért volna helyreigazítást. (Arról nincs tudomásom, hogy a könyv kiadójával hogyan rendezte le a hibát.)

Shakállas még öreg korában sem lehetett, ezt Kosztolányi Dezsőtől tudjuk, aki "Írók, festők, tudósok" című, 1958-ban Budapesten megjelent könyvében így emlékezik Jámbor Pálra: "Az első író, kit életemben láttam, Jámbor Pál volt, Hiador, Petőfi kortársa és ellenfele, ki már meggörnyedve, ráncosan, aransárga arccal bandukolt a szabadkai utcán, vásott ruhában, kezében egy esernyővel." Nos, ha szakállas lett volna, akkor nem aransárga arcot említ Kosz-

tolányi, hanem a hófehér szakállat. Ugyanis a szakáll igen feltűnő, és bizonyosan említette volna a költő alakjának leírásakor.

Ezt az érvelést Kőváry László lelkész még a következőkkel toldotta meg: "a szakáll ellen szól az is, hogy a XIX. sz. közepén a katolikus papok nem viselhetek szakállt. Ő mint nem rég hazatért száműzött, akit egyháza visszafogadott, bár büntetésből segédlelkész lett Kishegyesen, nem lázadt volna szakáll viseléssel egyháza ellen."

Az elmondottak alapján részemről úgy zártam le a diskurzust, hogy a szakállas férfi nem Jámbor Pál, a könyvkiadó, helyesebben a nyomda tévedett.

Amikor 2001. szeptemberében megkezdtem a Magyar Nemzeti Múzeum (MNM) által szervezett múzeumi gyűjtemény- és raktárkezelői szaktanfolyamot, még nem is sejtettem milyen öröm fog érni. Ugyanis 2002. februárjában az MNM Történelmi Fényképtárban volt a foglalkozásunk, ahol dr. L. Baji Etelka történész-szakmúzeológus, a Történelmi Fényképtár vezetője tartott előadást és mutatta be a fényképtárat. Őt kértem meg arra, hogy nézzük meg: van-e fénykép Jámbor Pálról?

Nagy meglepetésemre és örömömre, négy, eddig számomra ismeretlen fénykép került elő. (Leltári számaik: 76.151; 68.1133; 1232/1957; és a 35.1934.) A négyből kettő azonos, így három új arcképpel lettünk gazdagabbak. A fényképek hátoldalára ez van írva: "Jámbor Pál író, 1870 körül".

A három képből kettő egyidőben készülhetett, míg a harmadik képen fiatalabbnak tűnik Jámbor Pál.

Ezt követően, 2002. áprilisában a MNM Történelmi Képcsarnok főosztályvezetője, dr. Basics Beatrix tartott előadást a szaktanfolyam résztvevőinek, és mutatta be a Történelmi Képcsarnok anyagát. Itt is nyomban a leírókartonok szekrényéhez mentem, és megtaláltam a Jámbor Pálról készült olajfestményt. Leltári száma: MTKcs.58.1085. Helye: I. A művész neve és kora: ismeretlen mester, a XIX. sz. második fele. Ez a kép viszont azonos az "Üzenet" hátsó borítójának (B-4) képével, és azonos a dr. Krizsán által küldött képpel.

A Történelmi Fényképtárban lévő fényképek viszont egyértelműen cáfolják, hogy az "Üzenetben" megjelent szakállas kép Jámbor Pál lenne.

JÁMBOR PÁL 1870 körül

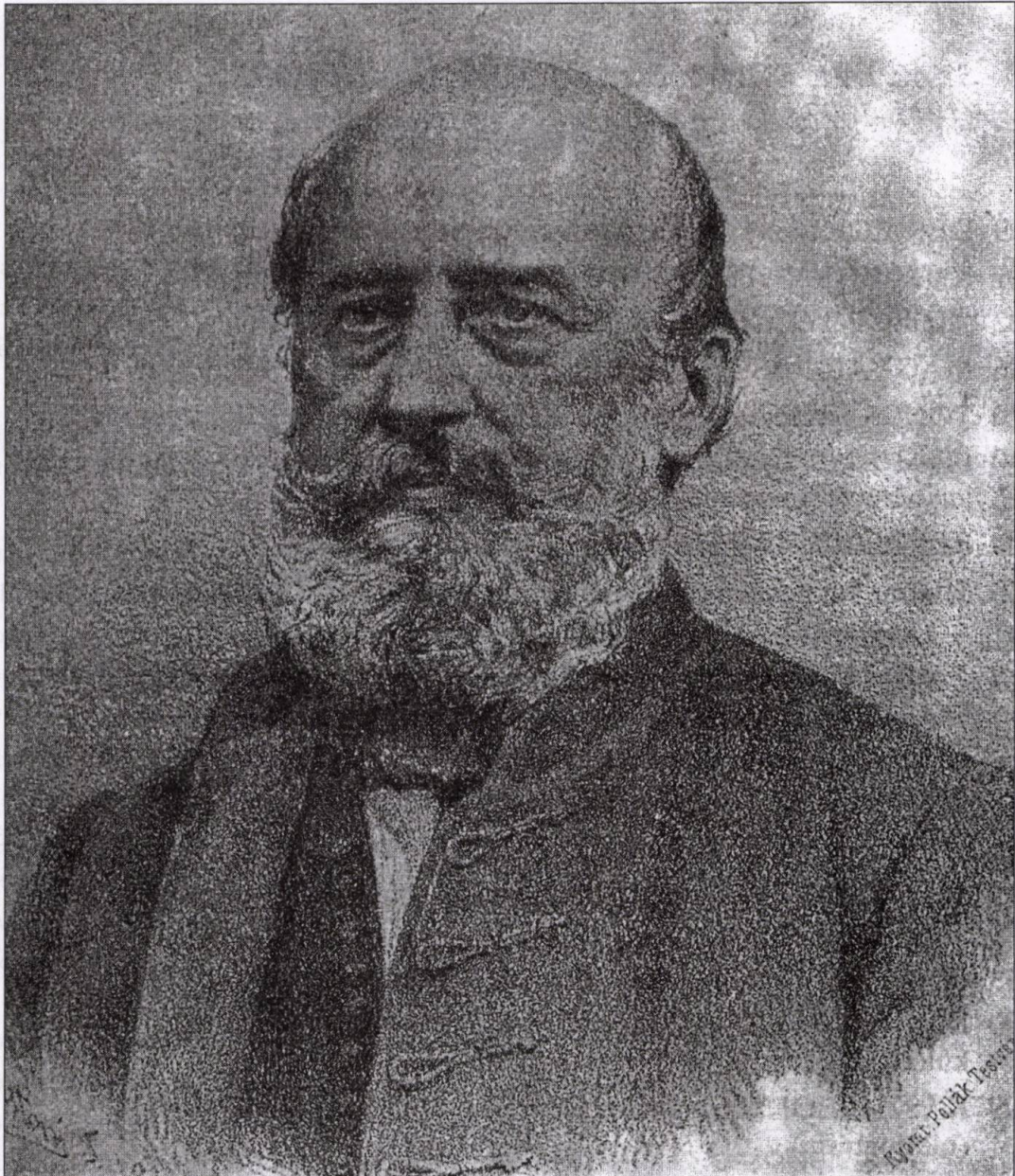
(Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka)

JÁMBOR PÁL arcképe

Takács Zoltán könyvében

Ökumenikus lelkesztőlkozó Paksón

Az "Üzenet" c. folyóiratban megjelent portré

Ökumenikus lelkesztálkozó Pakson

“Tartsd meg hazánkat, Isten,
Esdve kérünk Téged!”

- szárnyal a dal ég felé e nyár eleji vasárnapon a paksi evangélikus templomban. S bár csak a dunszentgyörgyi kórus énekel, a templombeli áhítatban a szívek egyszerre dobbannak, a távol és közel élő magyarok most egymásra találtak, az együvé tartozás érzésében megerősödtek.

Határon túli magyarok látogattak ide, lelkeszek, akik nemcsak saját gondjukat, nehéz hivatásukat, de híveik mindennapos küzdelmét, a maradás és elvágyódás dilemmáját, az anyanyelvhez való ragaszkodás bátorságát is magukkal hozták.

Határon túli magyar egyházak képviselőinek találkozóját tartották Pakson, 2002. május 31 - június 2. között. A szervezők támogatást kértek, és kaptak a helyi önkormányzattól, így vendéget hívhattak Erdélyből, Kárpátaljáról, Újvidékről. A meghívottak között volt Daragus Endre, az Erdélyi Magyar Evangélikus Egyház belmissziós főtanácsosa Négyfaluból (Sacele-Brassó megye), Borzási István marosvásárhelyi lelkipásztor, az Erdélyi Magyar Baptista Gyülekezeti Szövetség alelnöke, Pásztor Béla nő, állandó diakónus Zentáról, Oláh Mihály és felesége Szánthó Júlia mindketten református lelkeszek, a Zilah Ligeti gyülekezetben, Delényi István református lelkész Viskről, és Fekete Levente unitárius lelkész a székelyföldi Nagyajtáról.

A meghívó levélben megfogalmazott célja hangsúlyozta, hogy az ismerkedésen, barátkozáson túl, a kisebbségben élő közösségek gondjainak feltárása, a lelkeszi, papi hivatás értelmezése az anyaországon kívül, az összetartozás érzésének erősítése játssza a fontos szerepet a rendezvényen. A három napos rendezvény két fő eseményét kell megemlíteni.

Június 1-én délután ökumenikus baráti találkozóra került sor, melyre a helyi vendégfogadó lelkeszek magukkal hozták egyházközségük néhány képviselőjét, jelen volt Paks város alpolgármestere Bagdy László is. A messziről érkezett lelkeszek bemutatkoztak, beszéltek pályájukról, gyülekezetükről, a településről, ahol élnek, s lassan kibontakozott papi hivatásuknak az a köre is, amely az anyaországi lelkeszekétől különbözik. A zentai vendég elmondta, hogy a háborús sebek az emberek lelkében még nem gyógyultak be, nagy a szegénység, a pasztorizációs tevékenységen túl az ingyen konyhák működtetése is a lelkeszek feladata, hiszen 400 gyermeknek csak az a napi egy tál étel a biztos eledele, amit ők nyújtanak. Sokszor történik meg, hogy kiürül a kamra, veszélybe kerül a másnapi főzés, de ilyenkor mindig megérkezik a segítség, befordul egy-egy teherautó a misszió udvarára valamilyen adománnyal.

Az evangélikus lelkész arról beszélt, hogy a vegyes házasságokból született gyermekek román iskolába kerülnek, a család elrománosodik, az ő hivatásának része az is, hogy írni-olvas-

ni tanítja az ilyen családban élő gyermekeket, hogy ne vesszenek el végképp a magyarság számára.

Delényi István kárpátaljai lelkész is elmondta, hogy nemcsak a mindent elpusztító árvíz tette tönkre Visket, s nőtt még nagyobbra a szegénység, de a növekvő elvándorlás is sújtja a kárpátaljai magyarságot, egész utcák néptelenedtek el, mert a lakosság elvándorolt a jobb élet reményében. A temetések száma egyre nő, tavaly duplája volt a születések számának, Kárpátalja legrégebbi erődtemploma, a viski ma már csak karácsonykor van tele.

A marosvásárhelyi baptista lelképásztor is beszámolt gyülekezetéről, a hosszú, kényszerű együttélés után 1989-et követően, végre különváltak a román baptistáktól, most már teológiai fakultásuk is van, Kolozsváron megindult a hazai lelkészképzésük.

Gondjaikról beszéltek a zilahi lelkészek is. Jellegzetesen külvárosi, lakótelepi gyülekezetüknek kell lelki támaszt nyújtaniuk, magyar nyelvű óvodát szeretnének, templomépítésbe is kezdtek. De egy olyan városban, melynek nagy része román, s a magyarság csak szórványban él, nem nézik jó szemmel a magyar nyelvű vallásos nevelést. Ady hajdani iskolavárosában a magyar szó ma már éppen megtűrt.

Kötetlen beszélgetéssel, majd polgármesteri fogadással folytatódott az este. A hétfői sajtóból derült ki, hogy talán éppen azokban az órákban, amikor a paksiak s a vendégek az együttéléstről, a toleranciáról beszélgettek, Zentán, a Tisza-menti bácskai kisvárosban a béketüntetések emlékére állított márványtáblát (1991. november - a Milosevics háborús politikája ellen) ismeretlen tettesek összetörték. Kinek nem álltak érdekében még utólag sem a békekötések, a közös hazában élő két nép között. Azoknak-e akiket a fizikai megsemmisülés határára sodort a háború, vagy azoknak akik ezt tették velük?

A rendezvény legünnepélyesebb pillanata vasárnap délelőtt volt, mikor a református és katolikus hívek megérkeztek az evangélikus templomba, bevonultak a messziről érkezett vendégek, fölcsendültek a zsoltárok, szárnyalt az Ave Maria, s a zilahi Oláh Mihály szülőföldje üzenetét mondta el a paksiaknak, kitartásra, helytállásra buzdítva minden jószándékú embert, hivatástudatának megerősítésére lelkész társait. A marosvásárhelyi lelkész hitvallásában elhangzott egy példázat az Ószövetségből, mely után Trianon baljós árnya is felrémlt, mint a nemzet szétdarabolásának legtragikusabb pillanata. Véletlen egybeesés csupán, hogy éppen ezen a napon 82 évvel ezelőtt írták alá azt a hírhedt békeszerződést. Ezen az ökumenikus ünnepi találkozón minden imában benne volt a nemzeti felelősségtudat, az a vágy, hogy megőrizzük a keresztény, nemzeti, polgári értékrendet, lebontsuk magyart a magyartól elválasztó szellemi falakat.

Szállt a dal ég felé, a paksi evangélikus templom fölött, égis hangzott a szó a megrendült emberi lélekből: "Tartsd meg hazánkat Isten,

Esdve kérünk Téged!"

■ *Serdülné Benke Éva*
tanár
a találkozó egyik szervezője

Konferencia az olvasásról

Az Illyés Gyula Megyei Könyvtár, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Tolna Megyei Szervezete és a paksi Városi Könyvtár Olvasás-tanítás - olvasni tudás címmel rendezett konferenciát pedagógusoknak, könyvtárosoknak április 22-én a paksi Városi Könyvtárban. (Nemcsak szekszárdi, bonyhádi és paksi könyvtárosok).

Dr. Gyenei Melinda, az ELTE Pszichológiai Tanszékének adjunktusa az olvasás pszichológiai hátterét, az olvasási folyamat részeit, az olvasás-tanítás különböző módszereit tekintette át Az olvasni-tudás, mint a tanulás záloga című előadásában.

Szávai Ilona, a Fordulópont főszerkesztője a Pont Kiadót és a folyóirat tematikus számait (Tévé előtt- védtelenül?, Miért (nem) olvas a gyermek?, Mint a mesében?, Válságban az olvasás?, Az (olvasni)tudás hatalom?...) mutatta be.

Dr. Arató Antal, székesfehérvári címzetes igazgató felsőtagozatos tanulók részére kidolgozott olvasási programot ismertetett.

A helyi Móra Ferenc Általános Iskola III/a. osztályának irodalmi szakköre - szakkörvezető Acsádi Rozália tanítónő - Arany János Családi körének pódiumváltójával állt a közönség elé.

A konferencián hangzott el Dr. Bartos Éva (osztályvezető, Könyvtári Intézet) A biblioterápia mint speciális olvasószolgálati tevékenység című előadása, melynek szerkesztett változatát közöljük.

A BIBLIOTERÁPIA MINT SPECIÁLIS OLVASÓ-SZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉG

Ha lenne előadásomnak alcíme, az így hangzana: értékeljük újra a biblioterápia lehetőségeit, itt és most! Mondandómat pontosabban kifejezném ez a felhívás, erre szeretném buzdítani a kedves kollégákat. Aktualitásából ugyanis mit sem veszített, a körülmények viszont most jobb esélyt biztosítanak meghonosodására. Megpróbálok érvelni az állításaim mellett.

Több mint két évtizede adtam/adtunk hírt először a biblioterápiáról a hazai szaksajtóban, mint az akkori KMK olvasáskutatói. Nekem, személy szerint gyakorlati tapasztalatom fűződött hozzá, kollégáimmal, főként Nagy Attilával pedig igyekeztünk közzétenni minden, akkoriban hozzáférhető szakirodalmat. Mind a külföldről beszerezhető elméleti ismeretek, mind a szerény mértékű hazai tapasztalat arról győztek meg minket, hogy a könyvek, az írott irodalom gyógyító erejének kihasználása nagy lehetőséget rejt magában, továbbá a könyvtárhoz, a könyvtárhoz való kapcsolódása is egyértelműnek tűnt. Meg kell mondom, hogy hazai híradásaink minimális késéssel követték a biblioterápia mértékadó, amerikai, mozgalmyszerű elterjedését, hiszen ott is csak az 1960-as években vált széleskörűvé a biblioterápiának ez az ún. pedagógiai-önismereti vonulata, a jóval korábban bevezetett klinikai biblioterápiával szemben.

Sokszor elmondtuk, leírtuk, hogy a biblioterápiát ebben a tágabb értelmében jellegzetesen könyvtári, könyvtárosi tevékenységnek tekintik világszerte, s a könyvtári szolgáltatások között tartják számon. E felfogásnak az az alapja, hogy e tevékenység részelemei a könyvtárosok mindennapi munkájában is pontosan kimutathatók: rendszeresen végeznek irodalomajánlást, műveket választanak ki sajátos olvasói igényeknek megfelelően, gyakorta vezetnek műértelmező, műmegbeszélő foglalkozásokat. A biblioterápiás tevékenység esetében ezeket az elemeket kell szintetizálni, hiszen egy speciálisan kitűzött cél érdekében összeállított olvasóprogramon való közös végighaladásról van szó. Előnyeiről pedig annyit, hogy az irodalmi mű személyiséget érint, az írói üzenet így biztosabban eljut befogadójához, s a mű hatásához hozzáadódik a csoporthatás (közösségi magatartásformák), továbbá a foglalkozásvezető-könyvtáros hatása, akinek felkészültsége, emberi magatartása biztonságot, segítséget jelent a résztvevőknek azáltal, hogy ő maga is megerősíti, hitelesíti számukra a mű által közvetített erkölcsi-emberi tartalmakat.

A biblioterápia mibenlétéről nem is kívánnék többet szólni, sokkal inkább a "jelenségről". Néhány eredeti, jó hazai kezde-

mény után is elszigetelt jelenség maradt, egyáltalán nem vált mindennapi gyakorlattá a könyvtári munkában. Az okok között, bizonyára, épp úgy szerepe volt a könyvtárakban szokásos lét-szám-, idő- és pénzhányagnak, mint a felkészítés, a képzés megoldatlanságának. Ezen túl, úgy gondolom, szerepe volt ebben a könyvtárosoknak a terápiától való általános idegenkedésnek, gyanakvásának is. Ezen közben más, rokon szakmákban nagy előszeretettel kezdték alkalmazni (pedig részükre sem volt elméleti és gyakorlati felkészítés). Óvónők, tanítónők - talán saját olvasmányélményeik, vagy szülői tapasztalataik alapján - megbizonyosodva a biblioterápia használhatóságáról, spontán módon a munkájuk részévé tették. Bizonyítják ezt a Segített a könyv, a mese című kötet vallomásai.

Nos, tekintsük az eltelt évtizedeket az erőgyűjtés időszakának, de most talán megérett az idő arra is, hogy megpróbáljuk újra elővenni a biblioterápiát, s legalább elgondolkodni azokon a lehetőségeken, amit kínálhat nekünk. Lényegesen megváltoztak ugyanis a külső körülmények is.

A társadalmi viszonyokat megvizsgálva, nyilvánvalóan más a helyzet, mint tíz-húsz évvel ezelőtt. Időközben "kinőtt" és "felőtt" a társadalmi és civil szervezetek rendszere, az a szféra, akik a lehetséges partnereink, szövetségeseink, akikkel egészséges munkamegosztást alakíthatunk ki. Ma is igen sok (nem csak nálunk, de világszerte) a különféle problémával küszködő, a helyét kereső, bizonytalan, beilleszkedni nem tudó felnőtt, fiatal vagy gyerek, akinek a lelki-szellemi útkeresését, megerősítését segíteni kell. De ma már nem egyedül a könyvtáraknak kell magukra vállalni a karitatív funkciót, megvan ennek a maga intézményrendszere. A társadalmi problémák megoldásából azt a részt kell/lehet vállalnunk, amihez a legjobb adottságokkal mi rendelkezünk, ami a mi specifikus mozgásterünket érinti. A biblioterápia történetesen ilyen.

A könyvtári tevékenység gyakorlata is jelentős változáson ment keresztül időközben: egyre inkább előtérbe kerül az igényes, differenciált minőségi munka, gazdagítanunk kell tehát az eszköztárunkat. A könyvtári munkafolyamatok gépesítése előbb-utóbb munkaidőt fog felszabadítani a könyvtárosok számára az érdemi, speciális feladatok ellátására. A könyvtárról vallott felfogásunkban, a magunkkal szemben támasz-

tott követelményrendszerben középpontba került a használó-központúság, még általánosabban fogalmazva: az ember-központúság. Ezeknek a tényeknek mind-mind arra kell ösztönözniük minket, hogy keressük a még hatékonyabb, még célirányosabb könyvtárosi munkavégzés lehetőségeit.

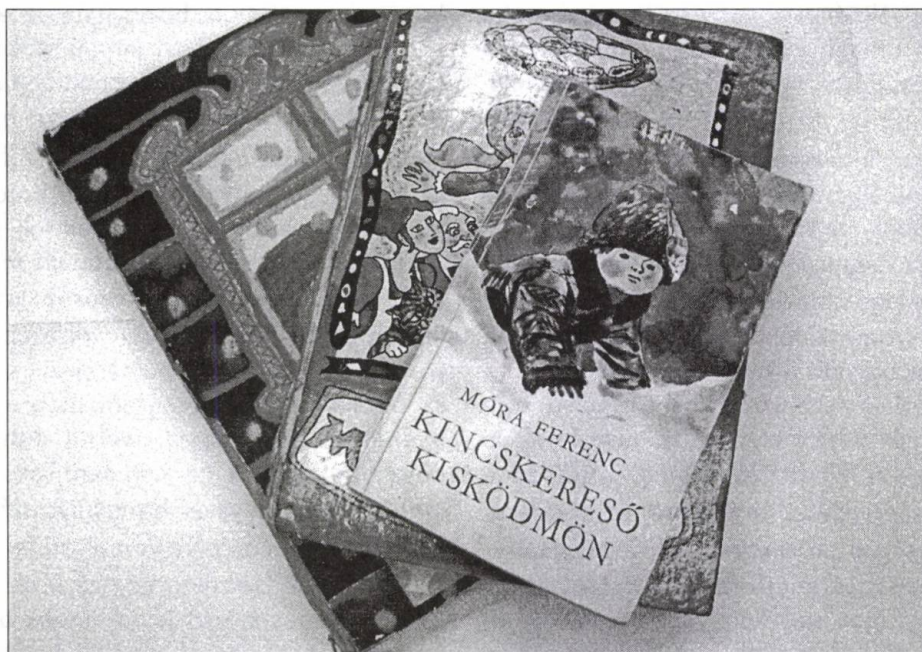
Ami a képzést illeti. A főiskolai, egyetemi könyvtáros képzés Olvasásismeret tantárgyblokkjába régen bekerült a biblioterápia, valahová az olvasáspedagógia és olvasáslélektan határmezsgyéjére. Hogy mindig érdeklődést is kelt a hallgatókban, bizonyítják az évente szép számban keletkező ilyen tárgyú szakdolgozatok. Ez az érdeklődés azután a szakdolgozat megírásával többnyire el is múlik. A szakmai továbbképzést tekintve beszámolhatok arról is, hogy kísérleti jelleggel a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán folyik irodalomterápiára felkészítő posztgraduális (akkreditáció alatt álló) képzés. A könyvtárosok számára kötelezően előírt 7 évenkénti továbbképzés keretében készül egy 30 órás gyerekkönyvtárosoknak szánt biblioterápiás program, mely egy Pest megyében megrendezett kísérleti tanfolyam tapasztalataira épül. Ez még nem sok, de már valami. És még egyszer hangsúlyoznám, hogy a biblioterápia végzésére komolyan fel kell készülni, mert csak látszólag egyszerű az egész. Nagyon lényeges előnyt jelenthetnek a jó személyes adottságok, de az elméleti és gyakorlati felkészülést nem pótolhatják.

Lényegesen javult viszont a helyzet a szakirodalmi ellátottságban. A 90-es évek végének legkorszerűbb amerikai kézikönyve, a Doll-testvérek munkája, lám, már itt van magyarul is, egyelőre az első fejezete.

A társadalmi, szakmai körülmények megváltozásán kívül még bizonyos szerencsésnek mondható aktuális események is kedvezővé teszik a helyzetet, javíthatják a könyvtárosok és az olvasók fogadóképességét a biblioterápiára. Az egyik ilyen soha vissza nem térő alkalom a 2001. év, amely mint az Olvasás Éve és mint a lelki egészség éve is meghirdettetett. A biblioterápia éppen e két dolgot köti össze, hiszen nem más a lényege, mint a lelki egyensúly megteremtése az olvasmányok révén. A könyvtárosok, akik nagyrészt mély hivatástudatból működnek a pályán, fel kell ismerjék maguk is, hogy az

élményszerző, önismerethez segítő, önépítő jellegű olvasási készség elősegítése az egyik leglényegesebb feladatuk. Az ilyen mélységű olvasás gondolkodtat, és beszélgetésre is indít. Az olvasás, a gondolkodás és a beszélgetés - három alapvető emberi megnyilvánulás, mely bizony, szinte hiánycikké vált az életünkben. Gyerek és felnőtt is szívesen részt vesz efféle együttléteken, ha megérzi, megtapasztalhatja: fontos dolgokban kap segítséget az irodalomtól, a művészetektől.

Nagyon szívesen ütött és mások figyelmébe is ajánlom a Doll-testvérek kézikönyvében megfogalmazott üzenetet, miszerint a gyermekek és fiatalok mentálhigiénés szükségletei messze felülmúlják azok számát, akik hajlandók és tudnak is segítséget nyújtani. Így gyakorlatilag bármely felnőttnek kötelessége, hogy segítséget nyújtson, akár rendelkezik mentálhigiénés képzéssel, akár nem. E gondolatok tükrében kérem a biblioterápiával kapcsolatos nézeteink újragondolását és átértékelését!

Felhasznált irodalom:

- Brown, E. F.: Bibliotherapy and widening applications. ("A biblioterápia és széleskörű alkalmazása.") Inc. Metuchen, The Scarecrow Press, 1975. (Kézirat OSZK-KMK Szakkönyvtár)
- Bartos Éva: Gyógyító könyvtár? = Könyvtáros, 1980. 9. sz. 507-509. p.
- Bartos Éva: Irodalmi művek felhasználása alkoholbetegek gyógyításában. = Kultúra és Közösség, 1982. 3. sz. 42-54. p.
- Bartos Éva: A hátrányos helyzet közművelődési, elsősorban könyvtári vonatkozásai. = In: Hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátása. Budapest, Múzsák, 1984. 57-86. p.
- Bartos Éva: Biblioterápia a könyvtárosi munkában = Könyvtári Figyelő, 1987. 5. sz. 563-567. p.
- Olvasókönyv a biblioterápiáról. Szerk. Bartos Éva Bp. OSZK-KMK 1989. 124. p.
- Utószó = In: A könyvtár szociális funkciója. Bp. OSZK-KMK. 1995. 171-174. p.
- Bartos Éva: Gyermekek biblioterápiája = Fordulópont, 1999. 2-3. sz. 93-106. p.
- Segített a könyv, a mese. Vallomások életről, irodalomról, olvasásról. Szerk. Bartos Éva. Bp. Magyar Olvasástársaság, 1999. 200 p.
- Doll, Beth - Doll, Carol: A biblioterápia meghatározása. Ford. Kovács M. Krisztina. (Forrás: Bibliotherapy with Young People: Librarians and Mental Health Professionals Working Together. 1997. Englewood, Colorado, USA. Chapter: 2.) = Könyv és Nevelés, 2000. 3. sz. 5-26. p.

Egy kisváros hű tükre

A meglehetősen szokványos módon készült, szigorúan a múltba néző jubileumi város- és helytörténeti kiadványok sorában üdítő színfolt a dunántúli kisváros kötete. Érdekes és hasznos olvasmány, főleg azért, mert gondos és kiegyensúlyozott szerkesztőmunka nyomán tényleg arról próbált képet adni, hogy mit ért el és hol tart egy kisváros az ezredfordulón.

A kiadvány különleges erénye, hogy nem kerüli a konfliktusokat, hanem megpróbálja feltárni azok hátterét, sőt a következtetések sem maradnak el. Példásképp a helyi választások történetének áttekintése, amelyben az 1985 óta eltelt időszakot elemzi a szerző. Bemutatja, hogy a rendszerváltás előtt az atomerőmű és a városi tanács között támadt konfliktusokat a megyei pártbizottság vezérelte háttéralkuval oldották meg: új kádert, új tanácselnököt irányítva a városba. A szabad választások során másfajta alku kötődött, melyekben a helyi pártok, pártszövetségek, civil kezdeményezések, sőt esetenként a rokonság is játszott kisebb-nagyobb szerepet. A végeredmény: újjáválasztott és újjá nem választott polgármesterek, néhány tucatnyi képviselő, akik közül sokan kikerültek az 1994-98-as, majd többen visszakerültek a legutóbbi ciklusban. Az elemzés erénye az érdekcsoportok szerveződésének, alakulásának és tevékenységének aprólékos bemutatása, ezzel szemben inkább a sorok között elhelyezett megjegyzésekből következtethetünk arra, hogy egy-egy polgármester és vele a testület bukásának hátterében telekspekuláció, a nyilvánosság eszközeinek ügyetlen kezelése, korrupciós és egyéb ügyek húzódnak meg.

Hasonlóképpen színvonalas a város gazdálkodásának alakulását elemző tanulmány. Igen adatgazdagon és sokrétűen mutatja be az önkormányzat gazdálkodását, melyből kiderül, hogy a ciklusok első és utolsó évében rendre "visszafogták magukat" a testületek. Érzékletes képet kapunk arról, hogy a költségvetések jelentős része az intézmények fenntartását biztosítja, de nagyobb és kisebb horderejű fejlesztésekre is rendre tudtak összegeket fordítani. A források biztosítása szempontjából igen jelentős tétel a növekvő összegű helyi iparüzési adó, sejtethető, hogy ennek legnagyobb része az atomerőműtől folyik be, de kár, hogy egyetlen adat vagy utalás sincs arra, hogy pontosan mennyi.

Az utóbbi tény említésével áttérhetünk a város és a nagyüzem viszonyára, amely részben igazán várossá tette Paksot, kétségkívül növelte a fejlesztés lehetőségeit, de több konfliktus forrását is jelentette. Az előbbire jó példa a speciális feladatokat megoldó, sokoldalú kooperáció és nemzetközi együttműködés nyomán létrejött főiskola (ESZI), amely elsősorban az erőmű káderutánpótlását biztosítja. Másfajta témát választ, de szorosan az utóbbi évtized krónikájához tartozik egy tanulságos privatizációs történet, az egykoron szebb napokat látott konzervgyár kimúlását elemző dolgozat.

A kötet további részében színvonalas tanulmányok és ilyen igényel készült írások olvashatók a város művelődéstörténetéről, műemlékeiről, az oktatási, közművelődési intézmények működéséről és az olimpiai bajnokkal is büszkélkedő sportéletéről. Különösen hasznos funkciót és megkerülhetetlen forrásokat képeznek a kiegészítő fejezetek: a nagy gonddal összeállított, rengeteg érdekes tény tartalmazó várostörténeti kronológia és a nem kevésbé adatgazdag bibliográfia. Végül határozottan emeli a kötet küllemét és színvonalát a gazdag fotómelléklet, amely bemutatja a város értékeit és közelebb hozza hozzánk ezt a fejlődő kisvárost.

(Várossá válni - várostörténeti tanulmányok Paks 1979-1999. Paks város önkormányzata - Paks 2001. 332. p.)

(Megjelent a Comitatus 2002. január-februári számában)

■ Pethő László

Az emlékezet ösvényein

Wass Albert nyomában

Elhangzott 2002. április 10-én a Városi Könyvtárban, Réti Árpád színművész
Wass Albert verseiből összeállított előadástjén

Nemrégiben egy kedves fiatal barátom azt kérdezte, hogy ismerem-e Wass Albert verseit. Számomra természetesen nem volt ismeretlen a szerény kis kötet, a Bujdosó imája, de örömmel hallottam, hogy az ifjabb nemzedékek is olvassák már műveit. Pedig... Igen, tudjuk, nemzedékek nőttek fel, akik nem olvashatták műveit, 1990-ig se Magyarországon, se Erdélyben nem jelenhetett meg egyetlen könyve sem Wass Albertnek 1945-öt követően. Az 1989-es Kortárs Magyar Írók Lexikona sem említi a nevét, de még az 1994-ben megjelent Új Magyar Írók Lexikona is mindössze kilenc sorban mutatja be.

Nem hiánypótló e néhány gondolat, Wass Albert pályaképét éppen csak felvázoló megemlékezés inkább figyelemfelkeltő szándék, hogy olvassuk verseit, regényeit, eszméit ennek az idegenben élni kényszerülő magyar írónak, a nyugati emigráció egyik markáns alakjának.

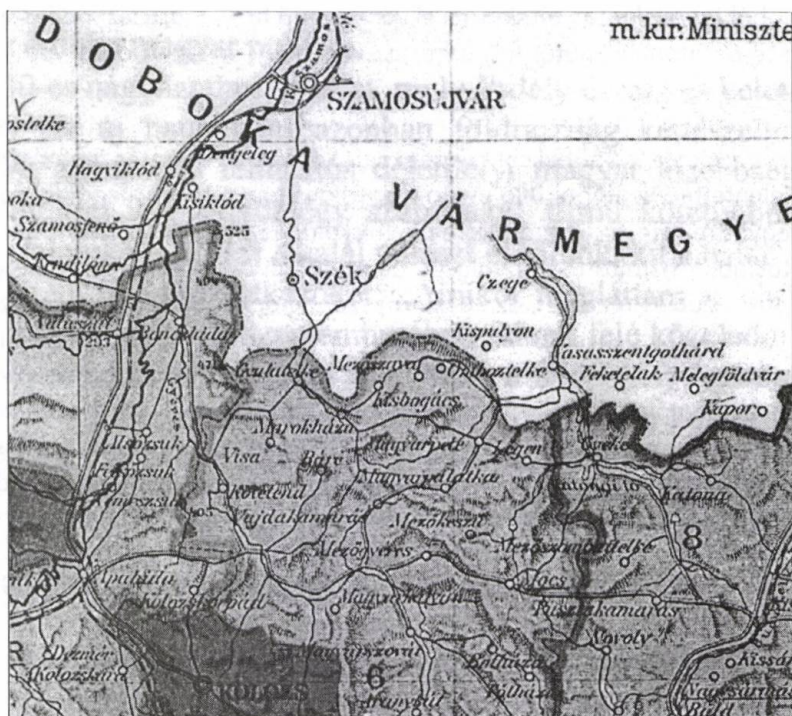
A Révai Lexikon a Wass-dinasztiát Erdély egyik legrégebbi családjaként említi. Az író családja történetét Szent László korától ismeri, nevüket is, a Vas nevet a lovagkirály adta Miklós ősük testi erejére utalva. Már a XIII. században említik a család nevét a korabeli okiratok, ekkor kapnak Doboka vármegyében kilenc települési birtokot. Majd 1363-ban Nagy

Lajostól pallosjogot a Kolozs megyei Czegére, aztán grófi címet 1740-ben Mária Teréziától (ekkor változtatják nevüket Wassra), akiknek az egyik Wass-ös a testőrtiszteje volt.

Czegei és szentgyeydi gróf Wass Albert a nagymúltú erdélyi arisztokráciához tartozott. 1908. január 8-án a mezőszéki Válaszúton született. Egész élete során ennek az elhagyatott, szegénységbe merült tájnak a krónikása maradt száműzetésében is. A Mezőség a magyarság nemzeti tragédiájának egyik történelmi színtere: a

valamikori színmagyar vidéket tartár és török hordák dúlták fel, s a legyilkolt, elhurcolt magyarok helyébe románok költöztek a hegyekből. A vidék először vegyes lakosságúvá, majd román többségűvé vált, ahol a magyarok már csak szórványban élnek. E szomorú tényekről számol be Makkai Sándornak a harmincas években írott Holttenger című regénye és Sütő András Anyám könnyű álmot ígér című lírai naplóregénye is.

Erről a tájról s fájdalmas történetéről szól Wass Albert számos írása, melyekben megnyilatkozik

Kolozs vármegye: térképrészlet 1910-ből

erkölcsi eszménye : az együttélés emberisége. Az Adjátok vissza hegyeimet! című könyvében azt írja: „Ha már az Úristen úgy rendelte, hogy ott magyarok és románok vegyesen éljenek, akkor ezen nem lehet segíteni, s bele kell nyugodnia mind a kettőnek abba, hogy a másik ott van. De ha ez a politika, amit a nagyurak csinálnak, megzavarja az emberek eszét, s akik egyazon földön élnek, egymást verik főbe ahelyett, hogy megsegítenék egymást, az már igazán baj.”

A válaszúti kastélyban eltöltött gyermekévek után kolozsvári diákoskodás, majd debreceni gazdasági akadémia következett, később párizsi tanulmányút a családi gazdaság átvétele előtt. Váratlanul s szinte előzmény nélkül néhány vers megírása után lépett az irodalmi életbe. 1934-ben az Erdély Szépmíves Céh, melynek alapítója volt, megjelentette a Farkasverem című regényét. E művében, melyért megkapta a Baumgarten-díjat, a széthulló, önpusztító erdélyi, mezőségi arisztokráciát mutatta be hitelesen. Nem túlzás Bánffy Miklós Erdélyi történetével egy lapon említeni ezt a regényt.

Mint fiatal író, akinek pályája a Helikon vonzáskörében indult el, először 1936-ban hívták meg Marosvécsre, Kemény János kastélyába a minden évben megtartandó írótalálkozóra.

A fiatal író a kastély évszázados tölgyfái alatt sétálva egy kőhajításnyira fürgén igyekvő Marost hallgatva talán kiolvasta a jövőt, hogy síremléke majdan itt fog állni a Kuncz Aladár emlékére állított Helikon asztal s kedves házigazdája, Kemény János sírja mellett. Hogy több évtizedes kényszerű emigrációja után Floridából hozzák haza hamvait fiai, hogy végakarata szerint a mindennél jobban szeretett erdélyi földbe he-

lyezzék örök nyugalomra. De talán csak Dsida Jenő Psalmus Hungaricusának sorai zsongtak lelkébe, a szívet markoló szavak, melyeket előbb hallott a megrázó erejű mű felolvasása során.

De hagyjuk a jövőt, a jelenben Wass Albert ekkor még 1936-ban legművészibb vállalkozásán dolgozik, a kétkötetes családregényén: Mire a fák megnőnek és A kastély árnyékában, melyekben egy mezőségi magyar mágnáscsalád életét meséli el a negyvennyolcas szabadságharc bukásától a századfordulóig. Az író azt bizonyítja regényében, hogy az 1918-as összeomlás nem a véletlen műve volt, hiszen a kiegyezés utáni erdélyi politika következtében gyengült meg az erdélyi magyar politika.

Lelkesült örömmel fogadja az 1940-es nagyhatalmi döntést, mely Erdély északi és keleti részét visszajuttatta Magyarországnak. Az új határvonal azonban földrajzilag kettészelte, megosztotta az addig egységes Erdélyt, a mintegy félmillió délerdélyi magyar kisebbség újabb szenvedések elé nézhetett. A Helikon írói Üdvözlégy szabadság! című kötetükben versekben fejezték ki örömeiket és aggodalmukat: „... kit a halál választ el tőlünk, kit a határ”. Wass Albert életének legszebb élményeként írja a következőket: „Amikor megláttam az első magyar motoroskerékpáros honvédet az országúton 1940 szeptemberében falunk felé közeledni. Alig fél órával azelőtt az utolsó kivonuló román katonacsorda végigdúlta a falut. (...) Apámat és engem pincébe zártak, magukkal vitték a kulcsot is, és csak a szűk pinceablakon keresztül tudtunk valahogy kimászni onnan. Pizskosan, tépett ingben, ahogy voltam, kiálltam az udvarház északkeleti sarkába, s onnan a dombról néztem a tó felé ka-

nyargó országutat, amerről a honvédek kellett megérkezzenek a szabadsággal.”

A kivonulás élményét Jönnék! című dokumentumriport kötetekbe foglalja össze. Záró soraiban ezt írja: „Régi hibákba vissza ne essetek! Szorítsátok egymás kezét még jobban, mint eddig. Mert mondom nektek: a történelem kereké gyakran fordul, és néha jót fordul és néha rosszat. Az marad meg rajta csupán, ki igazsággal jár. Ha pedig elfelejti a ti fületek a nemzet törvényeit, miket huszonkét éven át vérrel és kínnal tanult, s ott kezdek el újra, ahol annak idején abamaradt, bizony mondom pusztulás leszen akkor s döghalál.”

Az 1940-es esélyek azonban szertefoszlottak a háború éveiben. Az író maga is bevonul, 1943-ban a keleti fronton harcol, többször kitüntetik, szinte édesapjának, Wass Endrének a hőstetteit ismétli meg: a rábízott magyar harccsoportot a szovjet gyűrűből minden felszerelésével együtt sikerül kivezetnie.

E kornak lelki és fizikai borzalmi tárulkoznak fel az Adjátok vissza hegyeimet! című művének lapjain, melyben a magyarság tönkremenetelének minden állomása, a kisemberi nyomorúság minden mélysége megtalálható. Az egyszerű erdőpásztor főszereplő megrendítő életútjának vagyunk tanúi, aki boldog örömmel köszönti az 1940-es őszi felszabadulást, végigharcolja a második világháborút, majd mindenéből kiforgatva, szülőföldjétől s anyanyelvétől is megfosztva, messze idegenben próbál száműzöttként új életet kezdeni.

Tamási Áron furfangos székely hőseinek szinte testvére a következő regényének főhőse, Tancos Csuda Mózsi, aki a mesehősök mintájára túljár feljebbvalói eszén. A Tizenhárom almafa cselekményének

hátterében a visszacsatolás eseményei állnak, majd a háborús megpróbáltatások, és az ezt követő remények s kétségek közt eltelő hétköznapiak. S ez már átmenet a következő regényhez, az *Elvásik* a veres csillag címűhöz.

1944 őszén az író személyes sorsa is fordul, szülőföldjéről menekülnie kell, az idegen megszálló csapatok birtokát feldúlják, kastélyát kirabolják, pótolhatatlan családi ereklyéit elviszik. A hazától,

te. (...) Jobb kéz felől az Astoria szállodával majdnem szemben, romokban hevert egy épület, s a romok még porzottak, mintha füstöltek volna. Alig néhány pillanattal azelőtt érthette bombatalálat. Az Uránia Filmszínház épülete volt, ahová diákkoromban, jó húsz évvel ezelőtt gyakran jártam. (...) Abban a pillanatban éreztem, tudtam, hogy az a világ, az én világom, amiben felnőttem, menthetetlenül összedőlt, elpusztult és befejeződött."

Wass Albert Németországba, bajorországi menekülttáborba kerül családjával. Dolgozik, fizikai munkát végez erdőirtáson, s közben ír. Ahogy elmeséli visszaemlékezéseiben, egyik fatöncnre az írógépét tette, a másikra ült, s így írta egyik legsebbe regényét, *A funtinelli boszorkányt*, melyet a tíz legszebb magyar regény közé sorolnak rajongói.

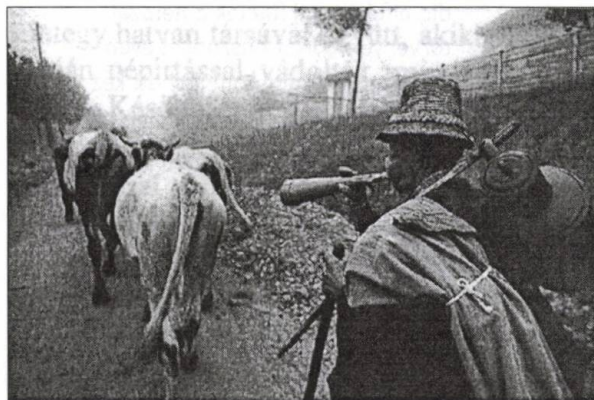
Ebben az évben írta az *Adjátok vissza a hegyeimet!*, *Te és a világ*, *Ember az országút szélén*, *Rézkigyó* című regényeit s 1948-ban a *Láthatatlan lobogó* verseskötetét, ebben jelent meg leghíresebb verse, az *Üzenet haza*.

1951 tavaszán Amerikába települt át. A bevándorlási hivatal iratait, állampolgársági kérelmét visszatartotta, mert a román hatóságoktól bejelentés érkezett, miszerint Wass Albertet

távollétében 1946-ban halálra ítélték. Egy széleskörű koncepció per vádlottja volt mintegy hatvan társával együtt, akikből 25-öt ki is végeztek. Az író bizonyos mendemondák alapján népiirtással vádolták, minden hitelességet nélkülöző tanúvallomások alapján ítélték halálra. Később, már 1976-ban az amerikai igazságügy ismét vizsgálta az emigrációban élő író ügyét, a román állam ugyanis kiadatását kérte. Annak ellenére, hogy ez a vizsgálat is teljes felmentéssel zárult, a Securitate ügynökei többször kíséreltek meg ellene merényletet floridai otthonának közelében. Az ellene felhozott vádak, miszerint 1940-ban „mikor a magyar hordák rátörtek a békés erdélyi románságra” az ő utasítására „vérfürdőt rendeztek”, csak az író 1998. febr. 17-én bekövetkezett halála szüntette meg.

Az Amerikában letelepedett író angolul nem tudott, először fizikai munkás volt, majd 1957 után tanár a floridai egyetemen.

Megalapította az Amerikai Magyar Szépművészeti Céh könyvkiadót, s tovább írta könyveit: *Átkosori kísértetek*, *Valaki tévedett*, *Magyar örökségünk*, *A költő és a macska*, s bár évtizedekig készült a megírására, csak idős korában

Széki pásztor – Korniss Péter fotója

szülőföldtől való elszakadás szívszorítóan fájdalmas volt számára. Egy 1982-es interjúban így idézi fel ezeket az emlékeket: „Az orosz tankok ott dübörögtek már a feleki úton, zúdultak alá Kolozsvárra. Repülőgépek bombázták az állomást s a város északi részét. (...) Az utcák üresek voltak, halálosan üresek, mint éjfélkor a temetők. A Mátyás szobor megett ott állt komoran, gyönyörű szépen a Szent Mihály templom, s szemben vele a Bánffy-palota, mellette mindjárt az apácák gondozásában levő Központi szálló és Étterem előtt két szürke apáca térdelt a szennyes járdán, imára tett kezekkel, s néztek fel a templom tetején lévő aranykeresztre. Némán, mozdulatlanul. Két apró kis megrettent emberi lélek a nagy üres térségen, ágyúzó és tankdübörgés közepet-

A kolozsvári Mátyás szobor

készült el monumentális nagy regényével, a Kard és kasza című családragénnyel. Méltatói a Mezőség nagy regényének tartják ezt a családi krónikát, mely bár a miklósdombi Eröss család története, nem nehéz felismerni benne a nagymúltú Wass família változatos, eseményekben bővelkedő történetét.

Wass Albert megmaradt rendületlenül magyar írónak annak ellenére, hogy hazájába nem térhetett vissza. A távolból szinte lelki hadviselés folyt ellene, nem tudni miért, de 1982-ben a Kapu című lapban halálhírét keltették az akkor még jó egészségnek levő írónak. Majd amikor 1996-ban az idős író magyar állampolgárságá-

nak visszaadását kérte, hogy legalább Magyarországra visszatérhessen, szegyenletes tortúra és levélváltás következett a Belügyminisztérium részéről, az egyik neki küldött hivatalos válaszlevélben még a nevét is rossz helyesírással írták le. Amikor néhány lelkes tisztelője Budapesten éppen a Balassi emlékkard-díjat készült felajánlani Wass Albertnek, az idős író mindent feladva talán éppen a fegyverét készítette, mellyel a halálos lövést önmagára leadta.

1997-ben mint az Erdélyi Helikon valamikori, de most egyetlen életben lévő tagjaként a marosvásárhelyi Hunyadi Lászlótól ajándékot kapott, a Helikoni arcképcsarnok című kötetet. Köszönetként

azt az üzenetet küldte haza Wass Albert: „Emberek, magyarok, álljatok be a vécsi vár évszázados tölgyfáinak árnyékába, s viseljétek gondját hűséggel az erdélyi magyar szónak és erdélyi magyar írásnak, mert ebben él a nemzet, szóban és írásban. Az Úristen legyen veletek!”

Barátaim, ha utatok éppen arra vezet s sétára indultok a vécsi vár parkjának hűvösében, tegyetek le egy szál virágot az egyszerű síremlékre, az erdélyi havasokból való gránitkőn s gondoljatok Wass Albert üzenetére: „A hazaszeretet ott kezdődik, amikor egymást szeretik azok, akik egy hazában élnek.”

■ *Serdültné Benke Éva*

WASS ALBERT MŰVEI

REGÉNYEK:

- Farkasverem
- Mire a fák megnőnek
- A kastély árnyékában
- Tizenhárom almafa
- Elvásik a veres csillag
- A funtinelli boszorkány
- Az Antikrisztus és a pásztorok
- Jönnek!
- Ember az országút szélén
- Elvész a nyom
- Csaba (Baumgarten díjat kapott 1940-ben)
- Egyedül a világ ellen
- Magukra hagytak
- Kard és kasza
- Adjátok vissza a hegyeimet!
- Átoksori kísértetek
- Vérben és viharban
- Halálos köd holtember partján

NOVELLÁSKÖTETEK:

- Rézkígyó
- Te és a világ
- Erdők könyve
- Valaki tévedett
- Hagyaték
- A költő és a macska
- Hűség bilincsében
- A titokzatos őzbak

VERSEK:

- A bujdosó imája

SZÍNDRAMÁK:

- Tavaszi szél
- A temető megindul

Lelet – Oláh Zoltán versei

A VERS ÉS A KÖLTŐ KERESI HELYÉT A JELENBEN, AZ IRODALOMBAN
ÉS A TÁRSADALOMBAN.

KERESI ÉS NEHEZEN TALÁLJA MEG.

KERESVE AZ OKOKAT, ABBÓL KELL KIINDULNI, HOGY AZ EMBEREK ÉRDEKLŐDÉSE A REÁLIS
ÉRDEKEK, HASZNOSNAK HITT VAGY MUTATKOZÓ CÉLOK IRÁNYÁBAN MOZDUL EL AZ
EGYHANGÚ, SZÍNTELEN HÉTKÖZNAPOK SORÁN.

A ma embere ritkán vesz kézbe könyveket, újságot, folyóiratokat.

Belelapoz, átfutja. Megriad katasztrófákon, elborzad a nyolc emberéletét kioltó kisvárosi bankrablók embertelen, könyörtelen bűncselekményének hírére, elcsodálkozik a mindennapos rablások, sikkasztások sorozatán, elgondolkodik, aztán hátralapoz és elolvassa a sporthíreket.

A ma embere ritkán olvas szépirodalmat, verseket még ritkábban.

Mentségére szolgál, hogy kevés az igazi, jó költő, és kevés az igazi, jó vers. Ritkán jelenik meg egy-egy verseskötet. Ezért fel kell figyelni arra, hogy a közelmúltban hagyta el a nyomdát egy paksi költő, Oláh Zoltán LELET című verseskötete.

Oláh Zoltán immár negyedik önálló verseskötetét Százhalombattán a Százhalom kiadó adta ki. Része annak a mai költők sorozatnak, melyet Kiss Benedek, Szöllősi Zoltán és Utassy József szerkeszt. Jó kézbe venni a tetszetős kötetet, mely a százhalombattai Partner Nyomda dolgozóinak igényes, gondos munkáját testesíti meg.

A kötet száztíz verset tartalmaz, egy költői pálya összegezése. Az alaphangulatot megadó első versre oda kell figyelni.

A címe:

ÉN

ÉN előbb érkezem
aztán indulok
előbb leszek már ott
mint most itt vagyok
hallom a sok választ
s csak most kérdezek
előbb halok már meg
mint megszületek.

A kötet elején egész sor, rövid versekből álló gondolatsor követi egymást, aforizmaszerű, tömör elgondolkodtató tartalommal. Érzések, emlékek, gondolatok, emberi kapcsolatok rajzolódnak ki a mindennapok horizontján.

Csupa nagybetűvel írt sor az egyik vers közepén:

A VERS A KÉPZELET HORIZONTJA

A versekben felvillannak a táj vibráló mozaikjai, s látatják,
 ... hazug lármát mosnak
 itt a hajnalok tiszta,
 patak-ízű csendre, s fehér fénytől
 Dagadó Napot görget dél felé az ég,
 s nem éri utol észak fagy-hegyű nyila.

Így áll össze versben a költő egész életének színtere,

P A K S

Látod, most itt vagy újra, ahonnan elindultál
 a dunai hullámok ringatta bölcsőhely körül.
 Deres ajkával őszl nevel a szél,
 s te egy perc alatt megöregszel.
 Látod, most itt vagy újra. Kiúsztak szemedből
 a nyárvégi holdak. Hűvös házfalak
 árnyékaiból ragasztod össze gyermekkori arcod.
 Töpreng a homlokod ráncai mögé
 bújt délelőtt is: leheletedre vetközzenek-e
 újra a lombok, álmaidra s partokon
 hunyorgó lángok?
 Már nem játék a tél!
 Ítélet minden arcodon megült hópehely
 sorsod felett.
 Innen indultál el. Ködbe fúlt sirályok
 csokrát viselte egykor inged,
 lányok almaillatú mellei harangozták szét
 földig nehezedő gondod,
 és most kémények pőfékelik
 itthagyt ifjúságod...
 Látod, most itt vagy újra
 És egyre mélyebbre húz minden
 tenyeredhez öregedő este.

A legmodernebb versek idézik fel József Attila, Nagy László, Szécsi Margit, Vörösmarty és Ady Endre alakját. Utassy Józsefnek írt, A szabadság árnyékában című vibráló verssorai visszatükrözik a modern költőre jellemző stílusjegyeket.

Paks mindmáig egyetlen országos hírű költője, Pákolitz István hatása is érezhető Oláh Zoltán költészetén. A Paksi Tükörben egész sor költő versei jelennek meg. A színvonal, a tartalom és az érték változó. A kialakult értékrendben méltó helyet foglalnak el Oláh Zoltán legújabb, LELET című kötetében felsorakoztatott, érzésekben gazdag gondolatébresztő, modern versei.

■ Dr. Hetényi István

Gáts Krisztina Beáta

Macskahas

Kúszom a lomb alatt fáktól a fáig
nyújtózik testem a széktől az ágyig
kéjes hasamra a nap süt az égről
jóllaktam délben a friss eseségből

Whiskas-I életem fel nem cserélem
napjalm szebbek még így is herélten
jártam az utcát rég háztól a házig
elvált legénytől a hajadon lányig

pénzét elvesztett tanártól a nőig
ki szétvetett lábakkal izzadt le főig
szórtelen lábú kis vézna alaknál
ki tangában mászkált egy mocskos ablaknál

dohszagú gangon a kosztot remélve
ültem és vártam hogy jöjjön a néne
szűk ebédjében a csont sem egész már a csonttól lett
csontos a néne is tán

másztam a dombra hol macskákat láttam
szép szőke cicát s csak hajtott a vágyam
s bár kertjében ott ült a férges kis pit-bull
féltem is főmre a kaszás majd itt hull

ám ronda pofája csak nagy volt de csacska
medencés házba én léptem a macska
s bár villája drága és sok a szép kelme
házában úgy hiszem a macska az elme

kétes jövőmben csak egy dolog biztos
itt leszek mindegy a nap bármit is hoz
rúpás friss vadhús és májas az álmom
nem hagyom én itt szép Whiskas-világom.

csak lépkedtem

az út mentén virágot tépkedtem
és próbáltam kiszajtolni szirmaikból
a megmaradt nyarat

hajadba örökre
belefontam ujjaimmal
a szerelmem

a fák alatt

csak lépkedtem

ölkünkben virágos reményt éltettem
és most már érzem hogy bennem
éled véred

hajadban kibonthatatlan
szerelmem vilgyorog
rád

virágát hiába téped

hű marad
hozzád

Őrségi udvarok

Szép udvar átölel két kicsi házat
négy apró ablaka rég látott mázat
füst gomolyog ki a csendes szobákból
jó szagot ádva a múlt évi mákból

fogynak a falnál a száraz hasábok
macska gubbaszt a kemence hasához
kiskertben áll még a mély kerekes kút
arra vezet el a régi kirakott út

kis öregasszony a tyúkokra várva
tyúkudvar ajtónál áll szegény árva
vénült kutyája nem bírja a hajtást
botja suhintja a megfáradt pajtást

trágya földágyba vész s illata foszló
a föld maga sárga még megfagyott posztó
égnek a fények s a tűz a határban
ölt koca nyikkan és toccsan a sárban

lány szuszog halkan a friss parasztágyban
kedvese nézi a szépet a lányban
keblére csúszik a hold keze fénylőn
sóhaja átfut az őrségi erdőn.

Mindenszentek

szentélyben ért az éj
mély csendben
engem hallgatott
a gyertyafény
Imám már csak
kihunyva
járta körbe a temetőt
a kopjafákba vésett
megkopott betűt
a sírboltokon megkövült
márvány-szárnyú
galambárnyat kissé
megmozgatta a láng

leültek mellém
visszajáró lelkeink

fényt kapott a sötét
s a negatívokat nem lehet már többé előhívni

te nyitottad rám az ajtót

boldog vagyok

Szél-kép

tüdőten a szél
s nem is sejt
hogy üvöltésére
amúgy sem lenne
kíváncsi
senki

csak most már
suttogni sem képes

Mint gyökértelen fogak

hulltak ki ajkaim közül
a szavak
meggyötörten
fényre törtem
de már nem találtam
hangot
csak a csend hallotta
tátogásom

szótlanságom

árvaságom

Fátyolban

homályos hajnalban
hópelyhekbe
csavartam
csak gondolatban
akartam
hogy átkaroljon
a forró gyönyör
testedbe zárhasson
újra a szenvedély.

lámpákon hagyott
fagyott
örömkönnyekeket az éj

olvad

holnap Kedves
nedves takarónkba
borulok

eltakar a menny fátyla

ködbe szorult arcokat
szétzilált karcokat
a jeges járdán

menyasszonyod
fehéren és árván
az utcák zajába vész

Trapp Ferenc

Erdő mellett

Az a kis ház, ahol én lakom,
Madár ébreszt, ha nyitva van ablakom.
Allig várom, hogy tavasz legyen, hogy madárdalra ébredhessek!
Madárdaltól hangos a táj, minden ember ezt várja már.
A madarak szebbnél szebbek; csak egy szállna kezembel!
De jó lenne, ha nékem szárnyam lenne,
Elrepülnék messze-messze,
Leszálnék egy olyan helyre, ahol mosolyogna minden ember,
Megnyugodnék végre egyszer.

Utcai bál

Volt nékem egy nagyapám; emlékeztek rá?
A Hold világított ránk nagyapám meg citerált.
Ha eltért kicsit a számtól, mi annál jobban jártuk!
Késő kelő Hold világított ránk,
Ez volt az udvari bál: Itt járta apraja-nagyja,
Mert belépést nem kellett fizetni az udvarra.
Ide eljött a pusztá népe azért is, hogy a fiatalokat nézze.
Az idősek leültek ilyen-olyan székre, és ott jókat beszélgettek.

Írok anyák napjára egy verset

Nem titkolom úgy szeretném, hogy mindenkinek tetsszen,
Ha úgy írom, hogy könnyű legyen mit mond az énnekem.
Semmit mondó verset jobb ha meg se írom,
Mert anyák napját egy rossz verssel el nem ronthatom.
Anyák napja is szép lehet csak annyit mondj, hogy szeretsz
A szeretethez nem kell pénz, egy köszönés egy kézfogás csak gondolj rá.
Anyák napját szebbé tenni hogy lehet, segíteni megosztani a terheket.

Solt József

Vércseppek

Lassú léptek halk nesze,
mint lágy szellő könnyű lehelete,
Így járt lelkem köztetek, "tisztán hófehéren":
Minden szavatok egy-egy vércsepp
mit nékem adtatok.
Ha könnyek hulltak arcomon,
"ti mégsem láttátok"
mert mindegyik vér volt rajtatok...
Vágytam, hogy eggyé váljatok azon,
hogy tisztán velem ragyogjatok,
a bölcs fényességben szállt volna rátok hatalom.
De ti mégis álmodni jártok vakon!
Lassú léptek halk nesze,
mint lágy szellő könnyű lehelete,
Így járt lelkem köztetek,
"tisztán hófehéren".

Örökre aludni...

Napok múltán mély álmából ébred,
és örökre aludni tér, csendben:
Bizony aludni tér, mert fénye
nem ég többé!

Bűnnek atya megszülte nemzetét;
Itt születtem köztük én.
Mint Igás ló, nyögtem kínjait!

Megfizettem mindenért!, mint
átkot zászlómat hordtam én.
Ha megroggyant is lábam szívem alatt,
nem kímélt a sötét erő ez idő alatt...

Közeledik már a nap, álmosodik
mindaz ki aludni akar.
Aludni fogsz te is, ki nem akarsz.

Kuti Horváth György

Amikor...

Csodállak.
Megérint a csend.
Akácvirágok
nyílnak szemedben.

Törékeny vagy,
hajnali illat
maradandóbb
mint a sziklaszirt...

Tavaszi vihar...

Villámok szaggatják
az alkonyt,
riadtan rebben a
madárraj.

Fák odvában
virraszt a
rettegés,
egy dőrej még,
majd csend lesz.

Rügy - fiókák
pattogzanak halkan.
Halkabban, mint
a szempillák,
amikor összeérnek...

Alkonyatkor...

Kék hálót vet
partra a csend.
Nézzük egymást
bronz - hidegen.

Közelünkben
tenger zúg,
sziklarésben
vad habok
késellik meg
mellkasom.

A láthatáron
sírályok,
állunk csak a
szűz fövényen
két idegen.

Alkonyatba távolodunk
bronz hidegen...

Havas István

A négy szobor

A szabadság ünnep virradatja
A négy szobrot meg-megszóltatja.
S muzsikáján a négy anyaszélnék-
A szabadság-téren, im beszélnek:

Észak szobra, de sokat szenvedek,
Ne nézzétek csak kőnek keblemet,
Néha hullnak záporként könnyeim
Át a Táttra s Dobsina völgyein!...
Fürdik képem Tisza forrásában,
Elbolyongok Kassa városában...
Nem csend nekem az éjtszakák csendje,
Fülem gyászdal zúgásával telve:
Sír a hab a Garamon, a Vágon,
Száz vadgalamb száz harmatos ágon.
A pozsonyi dómban harang kondul,
Késmárk felett a szél délre fordul,
Sötét szárnyán könyörgés, üzenet...
Észak szobra, de sokat szenvedek!

Mit szóljak én, árva *kelet szobra*,
Kiben Erdély lelke sír zokogva,
A Maros, míg ballag körül-köre,
A Küküllő, Petőfi-sír öre,
Az aranyos: fényes kebelével,
A méla Olt búcsú énekével!
A székely nép fájdalma, haragja,
Kőkeblemet magával ragadja,
Bejárom a Barcasági síkot,
Megtűzöm a tárogató sípot:
Szép éjtszaka, fölkel a nagy tábor,
Bocskai, Rákóczi, Bethlen Gábor,
S addig kelnek, míg nem fönt maradnak,
Míg egyszer csak diadalt aratnak!

Dél szobra, én itt állok hallgatag,
Zsoltár szóra nyitom meg ajkamat,
Bácska földje Telecskal halmok,
Búzátokat őrlik-e még malmok?
Ad-e annyit Bánát televénye,
Mint adott a magyar idejébe?
Jaj, annak a földnek magva gyérül,
Százszorosan vissza már nem térül!
Jaj, az eke szarvát búsan tartja
Szántogató, csügedt rabmagyarja,
Nem fontos már néki munka, szántás,
Azt várja csak, jön-e a megváltás?

Nyugat szobra, hát én, mit szóljak én?
Hogy szemebe tör a tavasz fény,
Hogy felújul bennem népem vágya,
Kinek más volt a szabadság álma!
Testvérünk volt, soha el nem vágyott,
Hűségéért kit az Isten áldott,
Volt itt háza, telke elegendő,
Kecsegtette jóval a jövőndő,
Védelmeztük török, tatár ellen -
Eragadták mégis gyűlölettel.
Odavarrták de szakadoz a szál...
Szíve, lelke mindnek csak ideszáll.

A szabadság-téren így beszélget
Négy szobra négy veszített országrésznek...
Szavuk zeng, zúg napsugarak árján:
Nem maradunk soká búsan árván.

Mukli Petra

Fényes kaloda

Hulló fény szemed csillaga, és az évek,
A lobogó álmú évek
Átölelnék, fényes kaloda,
Soha nem menekülhetek.

Múló játék csak az élet, és a fények,
A lágyan áradó fények
Körbefonnak, kicsit félek...
... szemed csillaga és az évek...
Fájnak, mert elveszítetek.

A sötétség szirmai

MI lehetett lelked mélyén,
Amikor azt mondtad: elég már!
Fájt az élet - száll az élet - biztos nagyot csalódtál.
Éltre kárhozott örök léted
Mondd, hogyan is nem féltetted?
Az Idő koptatta fapadok a tribünön
Még ma is ugyanúgy várnak rád...
Különös világ...
Miért nem kiáltottál hangosan, mikor fájt,
Hogy mindenki meghallja?
Kétségbeesett szíved dallamát
A halál szele elsodorta.
Talán jó most ott neked,
Fenti fényből nézheted
Már a lent lobogó fényeket.
Te már látod azt, ami volt,
És azt, ami lesz, élted még a tegnapot,
De aztán tovább hinni: oly vad, örült fogság!
Kitörtél hát földi tested börtönéből...
Különös valóság...

Illanó lélek

Örvénylő folyam, tátongó Charibdis
Sodor magával, távolra, messze visz
Tőled messze, egy másik világba,
Hiába keresel, soha nem akadsz nyomomra.

Kutathatsz utánam mély erdő sűrű
Rejtékén, repülhatsz habfelhők könnyű
Színén hogy utolérj e világban:
Úgyis elrejtőzöm egy fényes röptű álomban.

Fényvilág

A lélek tiszta fényével mondd bár:
Lepkeszárnyakon minden tovaszáll.
Hited él, az egyetlen ősz-igaz,
Álmod fénye a legszentebb vigasz.

Legszentebb vigasz, suttogj csak halkán
Ebben a bábeli zűrzavarban.
Hidd, ami szép, így is marad végleg,
De fájni fog ha rájössz: megölt az élet.

Megkövesült lét

Kösziklának születtem
Kristály-egék peremén
Dacolva telt életem
Mégsem lettem kőkemény.

Érzem: nem fáj semmi sem,
Kösziklának születtem.
Mégis az bánt, azt hiszem:
Fáj, hogy fájni tud szívem.

Megkövesült életem,
Sokszor nehéz létezniem.
Kösziklának születtem,
Kövírózsává lettem.

Tovalebben bús dalom:
Nincs már többé végtelen!
Pedig nyári hajnalon
Kösziklának születtem.

Miszlai Gyula

Villanella

Özlábhosszal múlik el a nyár,
magadhoz von újra szép szemed,
most alszom, eső hull rám, s halál.

Füstölgő napok árnya száll
falamon, arcodon fellegek,
özlábhosszal múlik el a nyár.

Hallom az ősz virágsikolyát,
napot perc maga alá temet,
most alszom, eső hull rám, s halál.

Nincs emlék a feledésre már,
nem véd minket időrengeteg,
most alszom, eső hull rám, s halál.

A messzeség majd előtted megáll,
hű kutyaként őrzi szám, kezem.
Most alszom, eső hull rám, s halál.

E világ csupán ábránd, talány,
elködlök benne lassan, lehet,
özlábhosszal múlik el a nyár,
most alszom, eső hull rám, s halál.

Ha megjelensz

Bennem elásva mélyen,
örök télben,
szívkamra sötétben,
ott vagy,
a gyomor alatti part
pincerengetégekben.

Visszaportózott égi küldeményként
dobálódsz közöttünk,
aztán ránk nyitod
az ünnepi ajtót,
asztalunkhoz ülsz,
megszege a kenyeret,
szólunk hozzád, érintenénk,
megmosnánk a sebeid,
mint régen,
de te eltűnsz.

Majd megint hajnalonta
a szűkölő tüdő fölötti
fagyos szélben,
ott vagy,
bennem elásva mélyen.

Apa halálára

Az ami most van, már nem lesz holnap,
tegnapként érte majd harangok szólnak.

A szél, a fák fölött rend honol, tudom,
apa most megy el a csillagközi úton,
mögötte könnyé vált kutyája ugat,
a perceken figyelem, mint sóbálványokat,
s nézem arca Vezúv-kráterét,
elviszem magammal két medveszemét,
egy szalmaszállal az éjt átúszom,
s meglesem egy csillagablakon,
ki bölény volt, farkas, öreg madár,
aztán csak tollpihe,
meglesem, ahogy ellibeg az örvénylő semmibe,
tűz lesz, köd, eső, talán salak,
a fákból, a füvekből majd visszaszólítalak,
elmondd, hogy áll a néma istenekkel
az örökkévalóságba elnapolt pered,
tanúdként fogom virágzó kezed,
s lehet elmondod majd azt is, mi
eláruhatalatlan talány:

a halál voltaképp élet,
az élet pedig halál.

Szarka József

Íme arcom

Íme a szerelem lámpásai,
megkövült hullótojások az árnyékok
szakadécai felett,
íme tenyered, mely most nyílik,
és kirepül belőle egy fehér madár,
íme az éjszaka szurdoka,
odalenn feszülnek fényből fagyott vijjogások,
és íme arcom, melyen kisebesedtek az álmok,
míg megszűrtem fogaim közt
a csillag-lyuggatott végtelent...
Most adok nevet magamnak,
hogy felrian árnyékod tűzfalán a fájdalom,
és sikoító boszorkánytáncba kezd
mindenütt a nevetés.
Íme a vádak, az átkok, a jajokba keretezett
tábortüzek hamvadása: a szem,
íme múltta keseredett hoinapi
szeretkezésünk bénasága,
frázis-folyamok északi csillaga: Szabadság,
és a színhely, a part,
hol sorstalansággig nyomorodom,
hol idegszálaimon penget iszonyú dalokat az ősz,
s mi mosolyoddal beharmatozott rügyekből
buggyant valaha: papírra vetett időm,
elvézrik a naplement ajkán,
ha átdöfi a hangfüggőnyt kétélű hallgatásom.

Ne kérdezd

Többé ne kérdezd a bokrok alatti csendet,
hol testmeleggel itattam át az estét,
kobold szemek titkom kilesték,
s a tél csókadíszes hófátylán túlra lengett.

Alul maradtam a szellőveréses,
lány kikötő mólóján hangtalan,
hol az izzó nap-köd hullámtalan
fehér, szétfoszlanak a fényverések.

Én is át mentem már hallgatag parton,
lesütött szemmel, mint az alkony,
- ember lehettem még, - talán...

Nem csúfoltak rigók, dalt nem szórtak
utamra. - Kék keresztet rajzoltak
homlokomra az éjszakák.

Napot rikoltva

Álmunkból kelnek ékkő-szemű madarak,
felszállnak az esők kezdetéig,
Napot rikoltva ölelik bánatunkat,
nyelvünk alatt kialszanak
titkok mécsel,
szárnyatlan szárnyalássá
bomlanak vágyaik,
látod?
szemembe tér a távolság varázscsöndje,
odalenn egy percig még fájnak
gyűrött vállak fölött
a légüres koponyák,
NEM TARTOZIK RÁNK TÖBBÉ A LENTI!
véteink birtoklásáért
öltre mennek elhagyott kereszték,
NEM FOGUNK MEGHALNI SOHASEM!
mert mindenné növekszünk az esők kezdetén,
fém-fullánkjaít hiába mutatja fel
a mélység betonszilóiból Európa,
a madarakkal uralkodunk,
dallá szépítkezünk
tavaszok csorba fénymosolyában,
ellopott rügyfakadások helyén,
LEGYÉL HÁT BOLDOG!
ha csípődön reggellé hullámszik az ég,
vesd le a föld szagát,
vesd le gyermekkor-árlarcodat,
mert kioltott Napok mozdulnak,
szétesett rendszerek dobognak
a letagadott valóságban,
mert tökéletessé nyíltak
elhagyott ágyukon a szerelem virágai,
és időtlenné suhogott körülöttünk
a csillogás.

Majoros Irén Erzsébet

Évek

Hagyd meg helyed
mellettem!
Hagyd meg
szívemet!

Hagyd megpihenni
fáradt pilláimat!
Hagyd megnyugodni
parázsló testemet!

Alszik már a szívem.
Látom, ahogy a homok
naptól énekel...
Hagy meg helyed
mellettem!

Sír a hajnal

Miért ment el
ami örökre
Itt marad?

Arcod fonta be
guggoló
fájdalmamat.
Éjszaka sír.

Bibben a hold.
Nappal van?
van, ahogy van.

Miért ment el
ami örökre
Itt marad?

Csend

Megbúvik a csend,
mint ágon
a kismadár.
Megbúvik a csend
a szellő szárnyán.

Megbúvik a szobám falán,
Megbúvik a csend a párnám.

Megbúvik a csend
a félhomályban...
Csend-csend-csend
Néma-néma-néma...
Megszólít, vállamra ül,
S dúdol egy dalt.

AZ OTTHONTÓL TÁVOL

Bátyám emlékére, U. 25606.

Elindultam, bezártam az ajtót. Halkan kattant a zár. Belül maradtak a szomorú tárgyak. Ők mindent megértettek. Megértették a búcsúzásom. Még nem tudtam merre visz az utam. Egyet viszont igen. El Innen, el Innen, jó messzire, de el-megyek.

Véget ért egy út, mely nagyon hosszú volt. Felfoghatatlan a mai napig. Ülök az asztalnál, az asztal maga is tétova. A papírra vetett sorok könnyeimtől tintafolttá maszatolódtak. Felhőcseppek szememben, de minden hiába. Várok, várok, egyre hiába. Az óra egyhelyben áll, csak áll, várja az idő múlását. Minden hiába!

Hiányzik az otthon, gyermekkori kacajok, a játékos kis délutánok... Mindez már csak egy soha vissza nem térő álom. Álmaimban szenvedések, az elmúlt idők tévedések. Bízom a holnapban, a még meg nem történt nappalokban...

Valaki megrendezte az egész életem? Éppen ma jutott eszembe, bátyusom 44. születésnapján. Helyette kérdezem: játék-e benne ez a gondolat? Mitől félsz? Álmod kerget a szél...

Mindent fölemel Ifjúságunk örök emléke. Mit kérsz még ő sorsom érte? Mit adhatnék, mi búcsút Intene már Tőled, a múlttól? Már távolról várom az időt. Fájdalommal végződik minden. Üvöltve jönnek létre az igaz, őszinte szavak. A természet fölötti érzelmek...

Ég veled !

Hugi (Ilke)

Bajtai András

egyre nehezebb

gyakran érzem úgy, mintha Hrabal városkájában élnék, ahol megállt az idő, és az emberek szájából olyan könnyen hullnak a mondatok, ahogyan a szél sodorja a rozsdás faleveleket, ahol esemény az, ha leesik a hó, vagy az erdő egy mélylélegzetet vesz, és a bokrok, mint nejlonzacsók zörögnek - semmi sem történik velem, csak ülök száraz fejjel az ablakban, és nézem a fákat, ahogyan csupasz antenna-ágakkal titokzatos égi műsorra vadásznak, sötétetni kezd, a percek apró kalapácsütések, ellépek az ablaktól, sétálni indulok, pedig mostanában egyre lassabban, és nehezebben találok haza

halkan, ahogyan az esők

ahogy szép lassan véget ér, váratlanul, mint a jobb filmek, és halkan, ahogyan az esők, egyszerre elsötétül a vásznon, te pedig csak ülsz döbbenet, és várod, hogy történjen valami, de már csak a betűk menetelnek halványan világítva, akár a szentjánosbogarak kihűlő nyári éjjeleken, először el sem hiszed, hogy most, aztán mégis beletörödsz, ennek így kellett történnie, és hazafelé rájössz, hogy az egész nem volt más, csak lassított agónia felnagyított terepen, valaminek a nagyon-akarása a feltámasztás hiába-reményével, és miközben lépkedsz az esőben, zsebedben öngyújtóddal játszva, próbálsz nem gondolni arra, ami volt, és lehetett volna, már sejtet, hogy mire hazaérsz, nem marad semmi, ami emlékeztetne rá, mi is történt valójában, már tudod, hogy mindent félreértettél, mint ahogyan most is, amikor azt hiszed, valaki kopog, pedig csak a szíved veri, mint egy kalapács egyre hangosabban mellkasod belső falát.

egyre boldogabban és egyre hangosabban
Nagy Gábornak és a többieknek

ülni egy kocsmában, az éjszaka fújtató gőzmozdonyával fejünk felett, s a rángó szenesvagonról le-lehulló csillagok alatt, üres feles poharak glóriájától fénylő arccal, hangosan vitatkozva, viccelődve vagy éppen hangtalan bámulva a csikkek púposodó tömegsírját, ülni egy kocsmában, remegő fiatalságunk ölébe kucorodva, szavak bűvöletében, melyektől, ki tudja, belázasodunk-e holnap, összekoccanó pillantásaink között, tapasztalatlan kamaszként tapogatózva a sötétben, a repülni tanuló fióka szárnyaként verdeső szívvel, egyre boldogabban és egyre hangosabban, semmit sem törődve az ujjaink közül kipörgő, kevesedő idővel

fájnak még

versek, amiket végül nem írtam meg, mert mindig akadt valami fontosabb, leugrani a boltba egy fényáztatta délelőttön, venni ezt meg azt, felhívni egy még mindig bizakodó barátot, aki napok óta keres, vagy megírni egy már régóta halasztgatott levelet, szavak, amiket olyan makacsul és szívósan gyűjtöttem, mint az aranyláztól megittasult kincskereső, és őrizgettem féltve a már előre jetett nékülözés hónapjaira, bódító téli éjjelekre, amikor elfehéredik minden, mint félelemtől a száj, vagy álmos nyári naplementékre, amikor kábít a fény, és mint egy óriási tükörtojás, kocsonyásodik meg a nap az ég serpenyőjében, szavak, amik végül nem álltak össze verssé, mert szétszórta őket, öntudatlanul, ahogyan leveleiket szórják össze a fák, betűk, amiknek úgy örültem, mint az elveszettnek hitt, s hirtelen megkerült tárgyagnak, amikről már régen lemondtam, s most mégis felbukkannak, váratlanul, mint delfinek a szomorúan csapkodó hullámokból, versek, ki tudja, milyen hosszúak, hányan és mikor születhettek volna, keserü elégiák, vagy hangos ódák, hiányuk még rugdal, mint elvetélt csecsemő emléke az anya hasában, fájnak még, pedig nincsenek is, talán csak én képzelem őket - a verseket, amiket végül nem írtam meg.

Gáts Krisztina Beáta

Majd holnap

Támolygott a penészes, macskahúgytól büzlő falak mentén, az ismert belvárosi kis utcában, ahol korábban nap, mint nap megfordult. Nem emlékezett már, hol hagyta el megkopott női táskáját, csak a legfontosabb volt zsebében, a kulcs. Öklendezett, borzalmasan húzott a feje, néha már azt sem tudta, melyik irányba menjen. Képtelen volt visszaidézni, hány pohár bort és tömény alkoholt öntött magába az elmúlt néhány órában. Így ment ez már egy ideje. Negyvenhét éves arca az utóbbi hetekben megfonnyadt a lelki és fizikai kimerültségtől. Most megint ott állt az 53. számú kapu előtt, így részegen is forrt benne a düh, a gyűlölet. Ujjai nehezen találtak bele a kapuzárba, felbotorkált a második emeletre. A folyosón szokásos rendben találta cserepes növényeit, azzal a különbséggel, hogy szinte mindegyik félig elszáradt. Már legalább hat hete nem kaphattak vizet. Ismét rátört a fájdalommal vegyes düh érzése és szédelegve kiválasztotta a csomóból a lakásajtó kulcsát, megpróbálta betenni a zárba, de az félúton megakadt. Soha ki nem ejtett szitkokat motyogott durván maga elé, nem akarta elhinni, hogy ez vele megtörténhet. Küszködve a hányingerrel még egyszer beleerőltette a már meggörbült kulcsot. Homályos fejében hirtelen, teljesen tisztán megértette, a kulcsa nem ebbe a zárba való. Kicserélték. Nem tudta türtöztetni magát, zokogni kezdett és teste ernyedten lecsúszott az ajtó mellett. Bentről női hangokat hallott és apró, friss lépteket. "Szedd össze magad! Szedd össze magad!" - fejében kavargtak a százszor és százszor elhangzott mondatok. Előhalászott valamelyik zsebéből egy összegyűrt zsebkendőt, megtisztogatta arcát és feltápáskodott a hideg körül. Pedig ma is csinosan felöltözött, azt a szoknyát vette fel, amit a férje annyira kedvelt rajta. Levonszolta magát a lépcsőkoriát mellett a földszintre, kilépett a kapun, nyelt egy nagyot, de nem volt képes tovább magában tartani a feszültséget. "Ribanc! Aljas néember!" A keserűség erejével földhöz vágta a hasznavehetetlen kulcsot, ami bepattant egy kocsi alá. Artikulátlan hangon kiabált a lakás ablakát nézve: "Szemérmetlen kurva! Te utolsó lotyó! Na mi lesz??... Öljetek meg!... itt vagyok... öljetek meg!" Esetlenül egyensúlyozott a járdaszegélyen, de szesztől bódult fejével előrebillent és elvágódott az úton. Néhány járókelő megrökönyödve nézte, megvető pillantásokkal ment el mellette. Sötét volt, de az utcai lámpák homályos és foghíjas fénye megvilágította elcsigázott arcát. Tudta, hogy megalázó, egyszerűen szálnalmas, amit tesz. Sosem gondolta volna magáról, hogy eddig sülyyed. Azt, hogy itt fog állni, részegen, kifordulva önmagából a lakásuk, a házuk előtt, elborzadó és sajnálkozó tekinteteknek kitéve. Látta, hogy hangoskodására szomszédainak ablakában megmozdult a függöny. Őt nézték. Még ilyen állapotban is elszégyellte magát. A szomszédok szerették és tisztelték őt, sokuknak segített ügyes-bajos dolgokat elintézni az Önkormányzaton. Józanul belátta, nem illik más dolgába beleszólni, de Julikától, akit szinte már barátnőjének vallhatott, elvárta volna, hogy felnyissa a szemét. Elmondhatta volna, hogy az a nő már hónapokkal ezelőtt feljárt a férjéhez és ott hentergett a számára oly szent franciaágyban. Értetlenül állt a történetek előtt. Felfoghatatlan volt számára, hogyan változhatott meg házastársi kapcsolatuk egyik pillanatról a másikra. Tanult, intelligens, erős nőnek hitte önmagát és erre a gondolatra most csak egy kesernyésen cinikus mosoly futott ki a szájára. Már sokadik napja jutott el ugyanerre a pontra. Nyilvánosan jelenetet rendezett. Ő, aki annyira bizalmasan kezelte magánügyeit, akitől hangos szót nem hallhattak a ház lakói, aki végtelenül türelmes és megértő volt. Mindeddig nem okozott problémát bejutni közös lakásukba, igaz, az utolsó néhány napon többször is durván összeveszett férjével és elhozott néhány holmit otthonról, mert azzal fenyegetőzött, hogy legközelebb nem engedi be. Azt gondolta, ez csak futó kaland, elmúlik. Aztán próbálta meggyőzni. Később már csak rimánkodott, könnyörgött, térdre csúszott. Hiába. A zárat is lecserélte. Világosan tudomására hozta, nincs több keresnivalója itt. A túloldalon könnyes szemével meglátott egy züllött figurát, aki éppen vakarék kutyáját rugdosta, mert az állandóan a kezét próbálta kedveskedve megnyalni. Az utolsó rúgás fájhatott a korcsnak, mert felnyikkant, de konokul kullogott gazdája után. Hirtelen eszébe jutott a kulcsosomó. Kétségbeesve ereszkedett zuhanásnál felsebzett térdeire, kotorászott a sötétben az autó alatt. Szép szoknyájához a kerekek mellől ürülék tapadt, de őt ez nem zavarta, eszelősen kapirgált az aszfalton. Megtalálta. Nehézkesen felállt, a zörgő fémcsomót két kezével összekulcsolva a mellére szorította és elindult abba az irányba, amerről érkezett. "... majd holnap... igen, majd holnap..."

Irodalmi est a Paksi Képtárban

Május 23-án 17 órai kezdettel "Múltunk-jelenünk-jövők, Paks a dél-dunántúli régió tükrében" címmel irodalmi estet rendeztek a Paksi Képtár Képzőművészeti Iskolájának rajztermében. Az est szervezését, rendezését a "Civil Társadalomfejlesztési Program" keretében a paksi Fiatal Alkotók Köre vállalta fel. Az irodalmi anyagot Oláh Zoltán költő, újságíró állította össze a régióhoz kötődő, mintegy 23 költő, író műveiből. Kitűnő előadók tolmácsolták a magyar irodalomtörténet géniuszainak alkotásait éppúgy, mint a ma is élő és dolgozó írók legjobbjainak munkáit. Természetesen nem hiányozhattak az összeállításból Pakson élő és alkotó irodalmárok munkái sem. Érdemes felsorolni az elhangzott művek szerzőit, úgy gondoljuk, hogy az ilyen-olyan formában Dél-Dunántúlhoz kötődő irodalmi óriások, költő fejedelmek, zseniális tollú írók öröksége éppúgy főhajtásra kötelez bennünket, mint amilyen tiszteletet és megbecsülést érdemelnek azok a paksi tollforgatók, akik országghatáron innen és túl komoly elismerést vívtak ki maguknak, s ezen belül Paksnak. Kezdjük hát a hatalmasokkal, és fejezzük be néhány paksi szerzővel a felsorolást:

Janus Pannonius, Vörösmarty Mihály, Babits Mihály, Illyés Gyula, Fodor András, Ágh István, Takáts Gyula, Makai Ida, Bertók László, Weöres Sándor, Csányi László, Pákolitz István, Lázár Ervin, Baka István, Tamás Menyhért, Mislai Gyula, Gutai István, Kuti Horváth György, Majoros Irén Erzsébet, Szarka József, Bajtai András, Oláh Zoltán.

Irodalmi körökben, elsősorban a fővárosban, de más régiókban is elterjedt egy mondás, miszerint Paks Magyarország kis Weimarja. Jó néhány írástudó, de más művészetek jeles képviselői is úgy vélik, hogy nincs a hazában olyan hozzánk hasonló kisváros, melyet annyi muzsikussal, táncművésszel, festővel, szobrász, falfaragó, irodalmár lakna be mint városunkat. E sorok írója számára ma már nem az a kérdés, hogy országghatáron innen és túl hol és mikor, hogyan, mivel és miért, milyen eredményeket értek el, milyen díjakban részesültek a paksi írók, költők, hanem - minden furcsasága ellenére - az, hogy idehaza Pakson mennyiben és milyen megbecsülésnek örvendhetnek, ha örvendhetnek egyáltalán. Kisvárosunk az irodalom és más művészetek területén is Tolna megye vezérhajójának számít, ezt ma már egyre kevesebben kérdőjelezik meg. Mégis, paksi költőknek, íróknak, helyi irodalmat olvasó, figyelemmel kísérő irodalombarátoknak - akik bizony szerény számúak - jórészt az a véleményük, hogy a helyben született művek és alkotók méltatlanul magukra hagyatottak. Nyilvánvaló, hogy ennek egyik fő oka az érdektelenség, a másik pedig a szűkmarkú támogatás. Úgy tűnik, hogy Pakson nem divat, s valószínűleg egy jó ideig még nem is lesz divat a kultúra.

A rendezvényen jelenlévő Bagdy László alpolgármester úr, aki maga is irodalmat kedvelő, verseket szívesen olvasó személyiség hírében áll, a kialakult helyzettel kapcsolatban szomorúan jegyezte meg: "Sajnos a túlfeszített életvitel, a mindennapi rohanás, a megélhetés utáni hajsza is nagyban közrejátszik az irodalomtól, és más művészeketől való eltávolodásban, legalább is ami a helyi viszonyokat illeti."

Jómagam mindehhez csak annyit fűzök, hogy minden értő és érző ember lelkében ott rejtőzködik ama bizonyos fekete gyémánt, csak lehetőséget kell biztosítani a lélekhez értőknek, így a művészeknek, hogy kiszabadítsák. Jobb módú, nálunk szerencsésebb országokban a tudományokkal egyenrangú emberi, szellemi produktumnak, ha úgy tetszik hatalomnak tekintik a művészeteket, nem is szólva arról, hogy ezekben az országokban egyáltalán nem a főváros-központúságra helyeződik a hangsúly. Végül is oly mindegy hol él és ír az ember, az a fontos, hogy értéket teremtsen.

Úgy gondolom, hogy Paks imázsához éppúgy méltán hozzá tartozik az irodalom, mint bármely más művészet, a sport, vagy a helyi hagyományok. A rendezvényt Halász Károly, a Paksi Képtár vezetője nyitotta meg, Oláh Zoltán vezette be, és a Paksi Képtár Egyesület, valamint a Nemzeti Kulturális Minisztérium támogatták.

■ Szarka József

Móser Zoltán: Ágak és gyökerek

A FOTÓMŰVÉSZ LEGÚJABB KÖTETÉT A PAKSI ÖNKORMÁNYZAT ÉS A KAIROSZ KIADÓ JELENTETTE MEG. A KIADÁST OROSZKI ISTVÁN, BONYHÁD POLGÁRMESTERE ÉS A SZEKSZÁRDI ÖNKORMÁNYZAT MŰVELŐDÉSI BIZOTTSÁGA TÁMOGATTA.

ÁGH ISTVÁN KOSSUTH-DÍJAS KÖLTŐ ALÁBBI MÉLTATÁSA A VÁROSI KÖNYVTÁRBAN TARTOTT KÖNYVBEMUTATÓN HANGZOTT EL 2002. MÁJUS 17-ÉN.

AZ ESTEN BALOGH JUDIT ÉS TELL EDIT OLVASOTT FEL SZEMELVÉNYEKET A KÖTETBŐL.

Juhász Ferencéknél találkoztam először Móser Zoltánnal. Harminc év is elmúlt már azóta. Nem emlékszem, fényképezni ment-e vendégségbe, vagy vendégként fotózott. Később megtudtam, ez a két szerep a szeretet következtében mindig összemosódik. Mozgékony fényképezőgépe nem uralkodott, csak mint tárgyi résztvevő volt jelen, s biztosan a háziakról is gyönyörű fotográfiákat produkált, ha engem is megtisztelt egy fénylő homlokú képpel.

Hányszor ütközött azóta jelképes tartalmakkal megáldott fölfogása a fényképet csupas� valóságdarabnak tartó naturalista megátalkodottsággal! Kezdeként ismertem meg, de amikor Kormos Istvánnal és Nagy Gáspárral meglátogattuk zsámbéki otthonában, annyi aprócska felvételt hullatott elénk, mint ha már régen működne a pályán.

Meglepődtem azon is, hogyan tehetett szert akkorra olyan széles ismeretségre, hogy ilyen bizalmas, bejelentés nélküli látogatói lehetnek. Mert mi és mások is biztosan szerettük az embert, miként bennünket ő. Szinte az egész magyar íróársadalom bizalmából bővíthetett a móseri arcképcsarnok közkinccsé, s egyben a nemzet irodalmának családi albumává.

De nemcsak arcomat kérte és kapta. Segítségül is hívtam a Bakonyról és a Balatonról szóló könyvem képanyagához. És elvitt legendás Trabantján oda, ahova sohasem, vagy nagyon sok idő alatt juthattam volna. Ez a kis autó gyors volt, de a mai sebesség szerint mégis inkább az apostolok lova képzetét kelti, amint 1975 nyarán és őszén fehér vászonnadrágban vándorolva egy áruhás ferences barát volt a társam, aki ezeréves vadonok ösvényein vezetett, míg írói élményeim képiesítésére kértem.

És tapasztalhattam kanyargós útjainkon a zavarhatatlan szívósságot a dolog érdekében. Így lett tele a könyv román kori templomokkal, szobrokkal, vár-

romokkal, építészeti díszítőelemekkel. Pedig minden a fákkal kezdődött, de a fák igazi karaktere a csupas� ágak, mint az öregek arca, ráncosra földiesült bőre, ágbogas ujjja, mint a tihanyi altemplom ezeréves oszlopai, a román kori kapuk fölötti domborművek. A jelen pillanata bejárat csupán a múltba, egy mai ház a gótikus szentély ölelésébe.

Ahogy most Móser Zoltán megtett útjára visszanezdek, látom, már minden megvan a maga kezdetében, céljának irányában ott és akkor. S az a fáradhatatlan tevékenység, fürkésző készenlét, a feladás reménytelensége híján valami kiüthetetlen makacsság együtt található a nagybőjti aszkétasággal. Bartók és Kodály, s a nagy szociográfusok utóda. A fényképezés előtti fényképezést találta föl a megmaradt emlékek rögzítésében. Az öregek képében véljük fölfedezni arctalan elődeinket. Az alámerült Atlantiszt. Az ágakat és a gyökereket, ahogy most legújabb albumában visszatért a kezdetekhez, a bölcsőjéhez, Tevelhez, a teveli horhos gyökereihez, a bonyhádi gimnáziumhoz, a bonyhádi eget tartó három fához. Mindenhová, amit Tolna megyében magáévá lakott, vagy távozása és érkezése közben a magáénak érzett. És fölfedeztetni azt a közeli jelenlevőt, amin átsiklik a tekintet, így sarkall részévé, részesévé válni egyszerre a múltnak és a jövőnek. Ahogy a történelmi Magyarország képi megőrzése együtt, ugyanazzal az akarattal jelenik meg szülőmegyéje az egészben. Az elhagyatottság becsukott ablakai, az elévült gondozatlan majorok, a szerszámok szomorú fölöslegessége, a megcsonkított eperfák kálváriája, puszták a puszták népe nélkül, néma györkönyi pincesor és emlékekben csobbanó paksi csónak. S mikor már azt kérdeznénk, ki veri hát föl étellel ezt a pusztaságot? Egyszerre megérezzük, mi lehetünk azok, mi, akik látva nézzük.

■ Agh István

Száz festmény kiállítása

Majoros Irén Erzsébet második képműkiállítását május huszonegyedikén, a Városi Művelődési Központ kis kiállító termében Halász Károly festőművész, a Paksi Képtár vezetője nyitotta meg. A festőművész költő nem kevesebb, mint száz, fára festett alkotással tisztelte meg a jelentős számú művészbarát érdeklődőt. Sokan voltunk, azok gyülekeztek, akik egy körkérdésre válaszolva arról vallottak, hogy ideje már, hogy a béke ideje járjon, ideje már, hogy ideje legyen a szépségnek és az emberi méltóságnak.

Majoros Irén Erzsébet - ha úgy tetszik - különnc. Ha másként kell fogalmaznunk, hát akkor különös az ő világa. Talán ezért gyönyörűség, bátor és büszke is egyben. Spinozát, a nagy portugál, később fríz gondolkodó szavait idézem: "Ha meghal a művészet, elpusztul mindaz, ami emberré emelte az embert." A kiállítás adta ünnepi lehetőséggel élve megadott, hogy a Paksi Tükör munkatársa interjút készítsen az alkotóval.

Összesen száz képet állított ki. Nem mondom, szép világ az Ön világa, de nem sok a kiállított anyag?

Nem hinném, hogy sok lenne, csöppnyi festmények, elférnek szépen egymás mellett, sőt még nem is teljesen egész, otthon felejtettem ötven festményt. Hiába, nincs időm elfáradni. Azok közé az emberek közé tartozom, akik nemes egyszerűséggel viselik azt, ami Istennek, vagy a mindenségnek köszönhetően megadott. Ha valaki azt kérdezné tőlem, hogy miféle célokat tűztem ki magam elé, csupán azt mon-

danám, hogy az emberek egymás iránt érzett szeretete az, ami kormányoz. Nem több, és nem kevesebb. A béke, és az egymás iránt érzett tisztelet a legfontosabb számomra.

Bejárva a kiállítást, Majoros Irén Erzsébet különös világát látva kissé melankolikussá változom. Mintha Alberht Dürer szomorúan szépséges világát látnám. A száz szép festmény kiállítását járom be, a szomorú szépséget.

■ Szarka József

Paksi Tükör

tartalom

- 1 Jámbor Pál portréi
(Beregnyei Miklós)
- 4 Ökumenikus lelkesztálalkozó Pakson
(Serdültné Benke Éva)
- 6 Konferencia az olvasásról
(Bartos Éva)
- 9 Egy kisváros hű tükre
(Pethő László)
- 10 Az emlékezet ösvényein - Wass Albert nyomában
(Serdültné Benke Éva)
- 14 Lelet - Oláh Zoltán versei
(Dr. Hetényi István)
- 16 Paksi költők versei
(Gáts Krisztina Beáta, Trapp Ferenc, Solt József,
Kuti Horváth György, Havas István, Mukli Petra,
Miszlai Gyula, Szarka József, Bajtai András)
- 24 Gáts Krisztina Beáta: Majd holnap
- 25 Irodalmi est a Paksi Képtárban
(Szarka József)
- 26 Móser Zoltán: Ágak és gyökerek
(Ágh István)
- 27 Száz festmény kiállítása
(Szarka József)

PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

IX. évfolyam, 2. szám, 2002 július

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Felelős szerkesztő: Beregnyei Miklós

Rovatszerkesztők:

Lovásziné Anna, Györffy József, Szabó Péter, Szarka József

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság

Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Rt. Nyomda 2002/1279. sz.

Felelős vezető: Slonczi István

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

Jámber Pál 1870 körül
(Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtára)